

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ**

ОЛЕНА СТАЦУК

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації до практичних занять
для студентів денної та заочної форм навчання
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

**ЛУЦЬК
2021**

УДК 378.747.8(05)

С-37

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол №_ від __.__.2020 р.).

Рецензенти: *Дзямulich М. І.* – к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Луцький національний технічний університет;

Шматковська Т. О. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Волинський національний університет імені Лесі Українки.

С-37 Фінансовий менеджмент : методичні рекомендації до практичних занять для студентів денної та заочної форм навчання освітнього ступеня «магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Луцьк : «Вежа», 2021. 109 с.

Методичні рекомендації до практичних занять «Фінансовий менеджмент» призначений для засвоєння теоретичних знань та набуття практичних навичок студентами щодо особливостей управління фінансами та фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання із використанням сучасних методів та інструментів до формування, використання та контролю за результатами фінансово-господарської діяльності підприємства з метою досягнення основної мети – максимізації доходів власників.

Структура навчально-методичного видання відповідає тематиці лекційного курсу з дисципліни «Фінансовий менеджмент», має логічну послідовність, що дозволяє студентам у повному обсязі отримати базові знання з курсу та забезпечує виконання усіх компетентностей, передбачених галузевим стандартом вищої освіти для спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування». Кожне практичне заняття у методичних рекомендаціях містить зміст теми, контрольні запитання до її засвоєння, практичні завдання та методичні рекомендації до їх виконання, а також тести для перевірки знань студентів.

Рекомендовано для студентів освітнього ступеня «магістр» денної та заочної форми навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

УДК 378.747.8(05)

© Стащук О. В., 2021

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ».....	6
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	7
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	13
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	18
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	25
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ТА СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	30
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ ТА МЕТОДИ ЇХ ОЦІНКИ.....	36
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ТА НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	42
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	48
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	54
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ.....	60
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	65
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	72

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Фінансовий менеджмент» належить до нормативних дисциплін підготовки магістрів за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Вивчення цієї дисципліни дозволяє сформуванню у студента сучасні знання щодо теоретико-методичних аспектів фінансового менеджменту, його механізму та особливостей застосування фінансових методів, важелів та інструментів у процесі управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання з метою досягнення стратегічних та тактичних цілей.

Метою вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент» є формування у студента системи новітніх теоретичних знань та набуття практичних навичок з управління фінансами суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки.

Предметом вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент» є економічні відносини, що виникають у процесі управління фінансами суб'єктів господарювання.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» є:

- Вивчення теоретичних та методологічних основ фінансового менеджменту;
- набуття навичок управління грошовими потоками, прибутком, інвестиціями, активами;
- оволодіння методикою визначення вартості капіталу та з'ясування способів оптимізації його структури;
- управління фінансовими ризиками та застосування інструментів антикризового керування підприємством;
- набуття навичок з оцінювання фінансового стану підприємства, виявленні позитивних та негативних аспектів його фінансового розвитку;
- оволодіння основними аспектами антикризового фінансового управління на підприємстві.

Вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент» студентами спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» сприяє набуття ними таких компетентностей, передбачених галузевим стандартом вищої освіти, як:

1. Загальні компетентності:

ЗК1 - Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

2. Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

СК2. Здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів,

банківської справи та страхування.

СК6. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

У результаті вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент» студенти досягнуть таких програмних результатів навчання:

ПР01. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПР02. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР08. Вміти застосовувати інноваційні підходи у сфері фінансів, банківської справи та страхування та управляти ними.

ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР10. Здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

ПР11. Застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень.

ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

ПР13. Оцінювати ступінь складності завдань при плануванні діяльності та опрацюванні її результатів.

Вивчення фінансового менеджменту ґрунтується на знаннях з таких дисциплін, як: фінанси підприємств, фінансова діяльність суб'єктів господарювання, фінансовий аналіз, управління фінансовою санацією, економіка підприємств, інвестування, фондовий ринок, фінансовий ринок та інші.

Шкала оцінювання знань студентів з дисципліни «Фінансовий менеджмент»

Оцінка в балах	Шкала ECTS	Лінгвістична оцінка
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
75–81	C	Добре
67–74	D	Задовільно
60–66	E	Задовільно
1–59		Незадовільно (необхідне перескладання)

Структура навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент»

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Прак-тичні	Самост. робота	Консультації	Форма контролю*/ Бали**
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи фінансового менеджменту						
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту на підприємстві	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 2. Методичний інструментарій фінансового менеджменту	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 3. Управління грошовими потоками підприємства	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 4. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства	12	2	2	6	2	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 5. Управління вартістю та структурою капіталу підприємства	12	2	2	6	2	ДС,Т,РЗ / 12
Разом за модулем 1	54	10	10	30	4	20
Змістовий модуль 2. Управління активами та ризиками підприємства						
Тема 6. Управління фінансовими активами та методи їх оцінки	12	2	2	6	2	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 7. Управління оборотними та необоротними активами підприємства	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 8. Управління інвестиційною діяльністю підприємства	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 9. Управління фінансовими ризиками підприємства	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 10. Оцінка фінансового стану підприємства та фінансове планування	14	2	2	8	2	ДС,Т,РЗ / 12
Тема 11. Антикризове фінансове управління на підприємстві	10	2	2	6	-	ДС,Т,РЗ / 12
Разом за модулем 2	66	12	12	38	4	МКР 2 / 30
Модульна контрольна робота	-	-	--	-	-	МКР 2/ 60
Всього годин/Балів	120 / 100	22 / 0	22 / 40	68 / 0	8 / 0	МКР / 60

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/РС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Бали**: поточне оцінювання проводиться за 12-бальною національною шкалою, що пропорційно переводиться за середньою поточною оцінкою, виходячи із того, що поточне оцінювання модуля 1 та модуля 2 не перевищує 20 балів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності, принципів організації, функцій фінансового менеджменту на підприємстві, а також особливостей побудови системи фінансового менеджменту суб'єкта господарювання з використанням наявного інформаційного забезпечення

I. План практичного заняття:

- 1.1. Фінансовий менеджмент: сутність та принципи організації на підприємстві.
- 1.2. Основна мета, задачі та функції фінансового менеджменту.
- 1.3. Організаційна структура побудови системи фінансового менеджменту на підприємстві.
- 1.4. Стратегія і тактика фінансового менеджменту.
- 1.5. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.

II. Питання для обговорення:

- Що розуміють під фінансовим менеджментом?
- Які умови є необхідними для ефективного функціонування фінансового менеджменту на підприємстві?
- Що є об'єктом та суб'єктом фінансового менеджменту?
- З яких елементів складається фінансовий механізм підприємства?
- Які напрями діяльності та завдання стоять перед фінансовим менеджером?
- На яких принципах базується організація фінансового менеджменту на підприємстві?
- Назвіть принципи фінансового менеджменту як системи управління.
- Якими є цілі та завдання фінансового менеджменту?
- Назвіть функції фінансового менеджменту.
- Які є види організації фінансового менеджменту на підприємстві?
- Назвіть варіанти організації фінансових служб на підприємстві.
- Що розуміють під фінансовою стратегією та фінансовою тактикою на підприємстві?
- Які групи показників формують систему інформаційного забезпечення фінансового менеджменту на підприємстві?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Фінансовий менеджмент є наукою, що присвячена технології управління фінансами суб'єкта господарювання.
2. Державне регулювання цін є чинником ефективного функціонування фінансового менеджменту підприємства.
3. Організація грошового обороту та інвестиційною є діяльністю є суб'єктом

фінансового менеджменту.

4. Матеріальне стимулювання у структурі фінансового механізму належить до фінансових важелів.

5. До інформаційного забезпечення у фінансовому механізмі відносять законодавчо-правові акти.

6. Прагнення підприємства покривати свої витрати характеризує принцип самоокупності підприємства.

7. Основною ціллю фінансового менеджменту є максимізація прибутку підприємства.

8. Побудова організаційної служби за принципом центрів відповідальності передбачає виділення служб фінансового управління за їхніми функціями.

9. Керівник центру інвестицій відповідальний за отримання необхідного прибутку від інвестиційної діяльності.

10. Фінансова служба на малих підприємствах представлена відокремленим фінансовим підрозділом.

11. Фінансова стратегія повинна бути узгоджена із загальною стратегією діяльності суб'єкта господарювання.

12. Тривалість реалізації фінансової стратегії підприємства не залежить від організаційно-правової форми ведення бізнесу.

Завдання 2

За наведеними ознаками розпізнати вид відокремленого структурного підрозділу та заповнити схему:

Завдання 3

Зв'яжіть попарно терміни та їх трактування, зазначені у таблиці:

Термін	Трактування
1) Фінансовий менеджмент	а) структурний підрозділ підприємства, який повністю контролює певні аспекти фінансової діяльності
2) Фінансовий механізм підприємства	б) структурний підрозділ, керівник якого несе відповідальність за використання коштів у відповідності з нормативним бюджетом витрат
3) Інформаційна система фінансового менеджменту	в) конкретні фінансові прийоми і методи, які застосовує підприємство для вирішення стратегічних завдань
4) Центр витрат	г) система принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства й організацією його грошового обороту

5) Фінансова стратегія	д) система управління фінансами підприємств, яка призначається для організації взаємодії фінансових відносин та фондів грошових коштів з метою ефективного їх впливу на кінцеві результати роботи
6) Фінансова тактика	е) формування системи довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства і вибір найефективніших шляхів їх досягнення
7) Центр відповідальності	ж) процес цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, що необхідні для здійснення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень по всіх аспектах фінансової діяльності підприємства

Завдання 4

Визначити відповідність основним завданням, які стоять перед фінансовим менеджером відповідно до сфер його діяльності.

Сфери діяльності фінансового менеджера	Завдання фінансового менеджера
1. Загальний фінансовий аналіз і планування	а) етальна оцінка обсягу необхідних фінансових ресурсів, форм їхньої забезпеченості, ступеня доступності й часу надходження, вартості обладнання даним видом ресурсів, ризику залучення даного джерела коштів.
2. Управління джерелами коштів	б) аналіз і оцінка рішень інвестиційного характеру за оптимальністю трансформації фінансових ресурсів у матеріальні, трудові, грошові ресурси тощо.
3. Розподіл фінансових ресурсів	в) оцінка активів компанії та джерел їх фінансування, величини і складу ресурсів для підтримки досягнутого економічного потенціалу і розширення діяльності компанії.

Завдання 5

Доповніть відповіді до запропонованих тверджень:

1. Структура фінансового механізму складається з фінансових методів,, нормативного та інформаційного забезпечення.
2. Обґрунтування ральної потреби за окремими видами активів та оптимізація їх складу є функцією управління.....підприємства.
3. Фінансова стратегія передбачає формування системи.....цілей діяльності суб'єкта господарювання.
4. Конкретні фінансові прийоми та методи, які застосовує підприємство для вирішення стратегічних завдань є фінансовою.....
5. Система показників інформаційного забезпечення складається зтаджерел інформації.
6. Акції та облигації у структурі фінансового механізму належать до фінансових.....

Методичні вказівки до виконання практичних завдань:

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.
2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Скориставшись теоретичним матеріалом до п.1.3, записати у колі

принципи, які застосовуються для організації фінансового менеджменту на підприємстві.

Завдання 3. Під час виконання завдання необхідно знайти ті трактування понять, які відповідають стовпцю 1 у таблиці. Відповіді, наприклад, записати у вигляді: 1 а); 3 в) і т.д.

Завдання 4. Під час виконання завдання необхідно пов'язати сфери діяльності фінансового менеджера та відповідні їм завдання. Відповіді, наприклад, записати у вигляді: 1 а); 3 в) і т.д.

Завдання 5. У запропонованих твердженнях на місці трикрапки вставити слово, або словосполучення, яке буде відповідати вірному змісту усього речення.

IV. Тести до заняття № 1:

1. Які елементи включає фінансовий механізм?:

1) норми, інструкції, нормативи, методичні вказівки, закони, укази, статут юридичної особи, фінансові важелі;

2) фінансові методи, фінансові інструменти, фінансові важелі, нормативне та інформаційне забезпечення;

3) закони, укази, статут юридичної особи, нормативне забезпечення, інформаційне забезпечення;

4) фінансові методи, фінансові інструменти, фінансові важелі, планування, прогнозування.

2. У фінансовому механізмі інвестування відносять до:

1) фінансових методів;

2) фінансових інструментів;

3) фінансових важелів;

4) інформаційного забезпечення.

3. Формування вхідних та вихідних грошових потоків, а також їх оптимізація є функцією:

1) управління активами підприємства;

2) управління капіталом підприємства;

3) управління грошовими потоками підприємства;

4) управління фінансовими ризиками підприємства.

4. Зазначте, що є основною метою фінансового менеджменту:

1) забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів;

2) оптимізація структури джерел формування ресурсного фінансового потенціалу;

3) максимізація добробуту власників підприємства шляхом зростання його ринкової вартості;

4) забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку.

5. До функцій фінансового менеджменту як керуючої системи відносять:

1) забезпечення планування фінансової діяльності, створення ефективного інформаційного забезпечення, управління запобіганням банкрутству;

2) розробка фінансової стратегії, забезпечення планування фінансової діяльності, контроль за реалізацією управлінських рішень;

3) створення організаційної системи прийняття управлінських рішень, управління запобіганням банкрутству, управління інвестиційною діяльністю підприємства;

4) створення ефективного інформаційного забезпечення, управління запобіганням банкрутству, управління інвестиційною діяльністю підприємства.

6. Об'єктом фінансового менеджменту є:

1) управління фінансовими службами;

2) управління структурою капіталу підприємства та джерелами його фінансування;

3) управління виробничим процесом;

4) управління процесом збуту продукції.

7. Вкажіть, яке з визначень характеризує фінансовий менеджмент з точки зору управління фінансами:

1) форма управління процесами фінансування діяльності підприємства за допомогою методів та важелів фінансового механізму або мистецтво управління фінансовою діяльністю;

2) система принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його грошових коштів;

3) процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта та оптимізації обороту його грошових коштів;

4) економічні відносини щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

8. Вкажіть, що є необхідною умовою функціонування фінансового менеджменту:

1) самофінансування підприємницької діяльності, ринок товарів, праці, капіталу, ринкове ціноутворення;

2) комплексний характер формування управлінських рішень;

3) ринок праці;

4) чітке регламентування державного втручання в роботу.

9. До тактичних цілей і завдань фінансового менеджменту відносять:

1) оптимізація руху грошових потоків підприємства;

2) максимізація ринкової вартості підприємства;

3) попередження банкрутства підприємства;

4) всі відповіді вірні.

10. Побудова організаційної системи фінансового менеджменту на підприємстві здійснюється за функціональним принципом передбачає:

- 1) виділення служб фінансового управління за ієрархічними рівнями;
- 2) виділення служб фінансового управління за видами діяльності та функціями управління;
- 3) виділення служб фінансового управління за принципом центрів відповідальності;
- 4) виділення служб фінансового управління за масштабом діяльності підприємства.

11. Зазначте чинники, які впливають на організацію фінансового менеджменту на підприємстві:

- 1) організаційно-правова форма ведення бізнесу;
- 2) особливості операційної та фінансової діяльності;
- 3) сума позикового капіталу;
- 4) обсяг інвестицій;
- 5) всі відповіді правильні.

12. Вкажіть особливості функціональної побудови центрів управління на великих підприємствах:

- 1) функції фінансового управління покладаються на фінансового директора;
- 2) функціональні центри управління, як правило, не створюються;
- 3) функції фінансового управління покладаються на спеціального фінансового менеджера;
- 4) створюється найбільш диверсифікована система функціональних фінансових структурних підрозділів, які підпорядковані фінансовій дирекції;
- 5) всі відповіді правильні.

13. Оберіть особливості функціональної будови центрів управління на малих підприємствах:

- 1) функції фінансового управління покладаються на фінансового директора;
- 2) функціональні центри управління, як правило, не створюються;
- 3) функції фінансового управління покладаються на спеціального фінансового менеджера;
- 4) створюється найбільш диверсифікована система функціональних фінансових структурних підрозділів, які підпорядковані фінансовій дирекції;
- 5) всі відповіді правильні.

14. Зазначте принципи організації фінансового менеджменту:

- 1) самостійності та відповідальності;
- 2) комплексності та динамізму;
- 3) фінансова дисципліна;
- 4) усі відповіді правильні;
- 5) правильні відповіді 1 та 2.

15. Виявлення ймовірності настання фінансових втрат, запобігання банкрутству підприємства є завданням такої функції фінансового менеджменту:

- 1) управління капіталом підприємства;
- 2) управління грошовими потоками підприємства;
- 3) управління інвестиційною діяльністю підприємства;
- 4) управління фінансовими ризиками та запобіганню банкрутства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності вартості грошей у часі, анuitетів та їх основних типів, а також набуття практичних навичок із визначення теперішньої та майбутньої вартості грошей з врахуванням фактору часу

I. План практичного заняття:

- 2.1. Вартість грошей у часі: суть та необхідність визначення.
- 2.2. Майбутня і теперішня вартість грошей та їх визначення.
- 2.3. Анuitет та його основні типи. Майбутня і теперішня вартість анuitету.

II. Питання для обговорення:

- Що розуміють під вартістю грошей та які чинники на неї впливають?
- Поясніть, яким чином впливає ризик на вартість грошей.
- У чому полягає сутність компаундингу та дисконтування?
- Яка різниця між схемою нарахування простих та складних відсотків?
- У чому полягає французька, англійська та німецька практика нарахування відсотків?
- Яка методика нарахування відсотків за операцією обліку векселів?
- Як називається ставка відсотка, яка використовується при визначенні теперішньої вартості грошей?
- Назвіть приклади фінансових операцій, що є анuitетами.
- Якими параметрами анuitети відрізняються один від одного?
- Які завдання дозволяє вирішити визначення теперішньої вартості анuitету?
- Який анuitет називається безстроковим?
- У яких випадках необхідно визначити майбутню вартість грошей?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Вартість грошей у майбутньому періоді змінюється лише під впливом фактора інфляції.
2. Плаваюча відсоткова ставка не може змінювати протягом усього терміну кредитування.

3. Ануїтет постнумерандо передбачає, що виплати за ним будуть здійснюватися у кінці кожного періоду.

4. Фінансові ресурси, якими ми володіємо сьогодні, коштують більше, ніж ресурси, отримані через суттєвий проміжок часу.

5. Ліквідність підприємства означає можливість його швидкої реалізації або ліквідації при банкрутстві.

6. Визначення майбутньої вартості грошей називається дисконтуванням.

7. Визначення теперішньої вартості звичайного ануїтету передбачає, що дисконтування отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу грошових потоків здійснюється бути в кінці кожного періоду.

8. В процесі визначення тривалості фінансової операції день видачі та день погашення позики вважається одним днем.

9. Складні відсотки за фінансовими операціями нараховуються лише на початкову суму внеску.

10. Французька практика передбачає нарахування точних відсотків з точною кількістю днів позики.

11. В основі визначення майбутньої вартості грошей є річна ставка дисконту.

12. Ставка, на основі якої нараховуються відсотки у процесі обліку векселів, називається дисконтною ставкою.

Завдання 2

Визначити майбутню вартість грошей за такими вихідними даними:

- вкладена сума на депозит становить 25 000 грн;
- нарахування відбувається за простими відсотками;
- річна ставка відсотків становить 20 %;
- термін вкладення коштів – 5 років.

Завдання 3

Підприємство 1.08. отримало кредит у сумі 40 тис. грн. терміном на 3 місяці за ставкою 12 % річних.

Визначте суму кредиту, яка підлягає до повернення, якщо нарахування здійснюється з використанням: а) точних відсотків; б) приблизних відсотків.

Завдання 4

Визначити найбільш ефективний варіант вкладення грошових коштів за таких вихідних даних:

- сума грошових коштів для вкладення становить 16 тис. грн.;
- річна відсоткова ставка за фінансовою операцією – 12 % ;
- період вкладення коштів – 4 роки;
- варіанти вкладення грошових коштів:
 - а) інвестування усієї суми грошових коштів з нарахуванням складних відсотків 2 рази на рік;
 - б) здійснення щорічних внесків у сумі 4 тис. грн. протягом 4-х років із здійсненням виплат наприкінці кожного періоду;
 - в) здійснення щорічних внесків у сумі 4 тис. грн. протягом 4-х років із

здійсненню виплат на початку кожного періоду.

Завдання 5

Підприємство планує через 4 роки придбати обладнання вартістю 90 тис.грн. Яку суму необхідно йому покласти на депозит сьогодні, щоб через чотири роки мати змогу придбати це обладнання. Комерційний банк пропонує такі умови за депозитним договором:

- 1) нарахування 12 % річних за простими відсотками;
 - 2) нарахування 8 % річних за складними відсотками двічі на рік.
- Який варіант для підприємства є вигіднішим?

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.
2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для виконання завдання необхідно скористатися формулою визначення майбутньої вартості грошей з використанням простих відсоткових ставок, що розглянута у Темі 2 курсу лекцій.

Завдання 3. Для виконання завдання необхідно скористатися формулою визначення майбутньої вартості грошей з використанням простих відсоткових ставок, що розглянута у темі 2 лекційного курсу. Звертаємо увагу, що базою у розрахунках є річна ставка відсотка, тому при обчисленні майбутньої вартості грошей необхідно визначити ставку відсотка за місяць.

Завдання 4. Для виконання завдання необхідно скористатися такими формулами: для варіанту «а») формулою визначення майбутньої вартості грошей із нарахуванням складних відсотків; для варіанту «б») та для варіанту «в») необхідно використати формулу визначення анuitету з нарахуванням платежів у кінці та на початку періоду (Тема 2 курсу лекцій).

Завдання 5. Для виконання завдання необхідно формулами визначення майбутньої вартості грошей з використанням простих та складних відсоткових ставок, що розглянута у темі 2 лекційного курсу. Звертаємо увагу, що у процесі проведення розрахунків математичним шляхом необхідно знайти теперішню вартість грошей.

IV. Тести до заняття № 2:

1. Процес компаундингу передбачає визначення:
 - 1) рентабельності активів підприємства;
 - 2) рівень котирування акцій підприємства;
 - 3) майбутньої вартості грошей;
 - 4) теперішньої вартості грошей.
2. Визначення теперішньої вартості грошей називається:
 - 1) інвестування;
 - 2) дисконтування;

- 3) компаундинг;
- 4) котирування.

3. Просте дисконтування передбачає визначення:

- 1) поточної вартості грошей у довгостроковому періоді;
- 2) теперішньої вартості грошей, отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу;
- 3) теперішньої вартості грошей, отриманих у майбутньому одночасно;
- 4) відсотків, що нараховуються на суму інвестованих коштів протягом всього періоду нарахування.

4. Продовжіть твердження: «У майбутньому періоді часу порівняно з теперішнім.....»:

- 1) номінальна вартість грошей зростатиме;
- 2) реальна вартість грошей зростає;
- 3) реальна вартість грошей знижується;
- 4) номінальна вартість грошей знижується;

5. Майбутня вартість інвестованих коштів залежить від таких чинників:

- 1) ставка дисконтування;
- 2) вартість залучення капіталу з метою інвестування;
- 3) ставка дохідності інвестора на вкладений капітал;
- 4) кількості інтервалів в періоді нарахування.

6. Як змінюється процентна ставка за вкладом, якщо нарахування складного відсотка здійснюється n -кількість разів?

- 1) майбутня вартість вкладу не змінюється;
- 2) відсоткова ставка збільшується в n -кількість разів;
- 3) відсоткова ставка зменшується в n -кількість разів;
- 4) кількість періодів зменшується в n -кількість разів.

7. Майбутня вартість грошей методом складних відсотків розраховується за формулою:

- 1) $F = P \cdot \left(1 + \frac{i}{m}\right)^{n \cdot m}$;
- 2) $P = F \cdot \left(1 - \frac{t}{T} \cdot d\right)$;
- 3) $F = P \cdot (1 + i)^n$;
- 4) $F = P \cdot (1 + i \times n)$.

8. Яка формула використовується для розрахунку майбутньої вартості грошей за методом простих відсотків?

- 1) $F = P \cdot \left(1 + \frac{i}{m}\right)^{n \cdot m}$;
- 2) $P = F \cdot \left(1 - \frac{t}{T} \cdot d\right)$;
- 3) $F = P \cdot (1 + i)^n$;
- 4) $F = P \cdot (1 + i \times n)$.

9. Німецька практика нарахування відсотків передбачає використання:

- 1) звичайних відсотків з точною кількістю днів позики (365 або 366 днів);
- 2) звичайних відсотків з наближеною кількістю днів у році (360 днів);
- 3) точних відсотків з точною кількістю днів позики (365 або 366 днів);
- 4) точних відсотків з наближеною кількістю днів у році (360 днів);

10. Як змінюватиметься теперішня вартість грошей, якщо складний відсоток нараховувати частіше:

- 1) вартість буде знижуватися;
- 2) вартість буде зростати;
- 3) вартість залишиться без змін;
- 4) вартість буде знижуватися пропорційно частоти нарахування відсотків.

11. Грошовий потік, який здійснюється через однакові інтервали часу, називається:

- 1) дисконт;
- 2) ануїтет;
- 3) акцепт;
- 4) дефляція.

12. Як називаються ануїтетні платежі, за якими виплати проводяться на початку кожного періоду?

- 1) пренумерандо;
- 2) постнумерандо;
- 3) звичайний ануїтет;
- 4) рекурсивний ануїтет.

13. Нарухування простих відсотків найчастіше здійснюється при:

- 1) довгострокових фінансових операціях;
- 2) середньострокових фінансових операціях;
- 3) короткострокових фінансових операціях;
- 4) усі варіанти вірні.

14. Застосування яких відсотків передбачає операція дисконтування векселів?

- 1) складних;
- 2) точних;
- 3) пренумерандо;

4) простих.

15. Зазначте, яким чином здійснюється визначення загальної майбутньої вартості ануїтету:

$$1) P = F \cdot \left(1 - \frac{t}{T} \cdot d\right);$$

$$2) i(e) = \left(1 + \frac{i}{m}\right)^m - 1;$$

$$3) FV = A \frac{(1+i)^n - 1}{i};$$

$$4) A_n = \frac{(1+i)^n - 1}{i \cdot (1+i)^n}.$$

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3 **УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності грошових потоків, їх класифікації та методик розрахунку ануїтетів та їх основних типів, а також набуття практичних навичок із визначення грошових потоків підприємства за видами його діяльності, чистого грошового потоку та показників ефективності формування, використання та оптимізації грошових потоків суб'єкта господарювання

I. План практичного заняття:

- 3.1. Сутність грошових потоків та їх класифікація.
- 3.2. Політика управління грошовими потоками підприємства.
- 3.3. Методи розрахунку чистого грошового потоку.
- 3.4. Показники аналізу грошових потоків підприємства.
- 3.5. Моделі управління грошовими потоками суб'єктів господарювання.

II. Питання для обговорення:

- Що ви розумієте під грошовими потоками підприємства?
- Які види грошових потоків виділяють за видами діяльності та за методами оцінки в часі?
 - Який порядок визначення чистого грошового потоку у процесі операційної діяльності підприємства?
 - Які операції відносять до руху коштів в результаті здійснення підприємством інвестиційної діяльності?
 - Поясніть, про що свідчить позитивний рух коштів у процесі фінансової діяльності підприємства.
 - Які ви знаєте чинники, що визначають необхідність управління

грошовими потоками підприємства?

- Яка структура грошових потоків підприємства свідчить про його стійке фінансове становище та успішну діяльність?
- Назвіть методи розрахунку чистого грошового потоку підприємства?
- Як розраховується показник ліквідності грошового потоку та який його економічний зміст?
- У чому полягає основний зміст моделі Баумоля?
- Що ви розумієте під оптимізацією грошових потоків підприємства?
- Які заходи необхідно вжити підприємству для уповільнення виплат грошових коштів?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Управління грошовими потоками підприємства впливає на забезпечення його фінансової рівноваги.
2. Чистий рух коштів від господарської діяльності підприємства є сумою чистого руху коштів від операційної та фінансової діяльності за мінусом чистого руху коштів від інвестиційної діяльності підприємства.
3. Раціональне використання грошових потоків сприяє отриманню додаткового доходу через здійснення інвестиційної діяльності на фондовому ринку.
4. Простий грошовий потік враховує зміну вартості грошей у часі.
5. Забезпечення синхронності формування окремих видів потоків у часі є основним завданням контролю за грошовими потоками.
6. Прямий метод розрахунку чистого грошового потоку передбачає визначення суми такого чистого грошового потоку шляхом послідовного коригування показника прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, наведеного у Звіті про фінансові результати.
7. Збільшення розміру цінових знижок покупцям при негайних розрахунках; скорочення терміну надання покупцям товарного кредиту; залучення стратегічних інвесторів впливає на уповільнення виплат грошових коштів на підприємстві.
8. Нестача грошових коштів не призводить до зростання простроченої заборгованості підприємства за кредитами та постачальникам.
9. Звіт про рух грошових коштів показує джерела надходження та напрями використання грошових коштів на підприємстві
10. Чистий грошовий потік враховує зміну вартості грошей у часі.
11. Отримання виручки від реалізації товарів, робіт та послуг є фінансовою діяльністю підприємства.
12. Грошовий потік називається збалансованим, якщо обсяги надходження грошових коштів дорівнюють обсягам їх витрачання.

Завдання 2

Використовуючи інформацію про рух грошових потоків підприємства, зазначену у таблиці 1, виконати такі дії:

- 1) здійснити оцінку ефективності їх формування та використання;
- 2) визначити, до якого виду грошового потоку за ознакою виду діяльності підприємства належить фінансова операція.

Таблиця 3.1

№ з/п	Операція	Сума, тис. грн.	Вид діяльності
1	2	3	4
1	Надходження на поточний рахунок виручки від реалізації товарів, робіт та послуг	1700	
2	Отримано доходи у вигляді дивідендів від володіння цінними паперами	200	
3	Сплачено податок на прибуток	250	
4	Отримано дохід від надання в оренду приміщення	120	
5	Придбано сировину та матеріали	340	
6	Придбано основні засоби	190	
7	Отримано банківський кредит	405	
8	Виплачено дивіденди акціонерам	75	
9	Погашено заборгованість перед контрагентом за постачання сировини та матеріалів	255	
10	Реалізовано нематеріальні активи	125	
11	Виплачено заробітну плату працівникам	310	
12	Оплачено комунальні послуги	55	

Завдання 3

На основі звіту про рух грошових потоків підприємства, відображеного у таблиці 3.2, встановити динаміку чистого грошового потоку за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також визначити якість управління підприємством.

Таблиця 3.2

№ з/п	Показник, тис грн	Попередній період		Поточний період	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1.	Реалізовано товари, роботи та послуги	415	x	530	x
2.	Зменшення (збільшення) поточної дебіторської заборгованості	x	15	x	25
3.	Надходження авансів від покупців	115	x	130	x
4.	Виплата заробітної плати	x		x	
5.	Отримані штрафи, пені	12	x	10	x
6.	Продаж основних засобів	214	x	104	x
7.	Придбання нематеріальних активів	x	23	x	27
8.	Погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	x	160	x	195
9.	Реалізація акцій інших підприємств	10	x	10	x
10.	Отриманні дивідендів від володіння цінними паперами інших підприємств	26	x	42	x
11.	Виплачено дивіденди акціонерам	x	65	x	32
12.	Здійснено емісію акцій		x		x
13.	Сплачено податки до бюджету	x	110	x	140

Завдання 4

Визначити грошові потоки від операційної діяльності підприємства за звітний період прямим методом за таких даних:

1. Чиста виручка від реалізації продукції – 1 000 тис грн.
2. Надходження від емісії акції – 250 тис грн., у т.ч. на збільшення статутного капіталу було спрямовано 200 тис грн.
3. Підприємство нарахувало дивідендів на суму 40 тис грн.
4. Витрати на виробництво реалізованої продукції, пов'язані з виплатою грошових коштів – 700 тис грн.
5. Сплачено процентів за користування позиками – 15 тис грн.
6. Сплачено податок на прибуток від операційної діяльності – 90 тис грн.
7. Амортизаційні відрахування – 10 тис грн.

Завдання 5

Використовуючи модель Баумоля визначити середній та максимальний залишок грошових коштів на основі наступних даних:

- плановий річний обсяг вихідного грошового потоку з операційної діяльності підприємства становить 225 тис грн.;
- витрати на обслуговування однієї операції поповнення грошових коштів складає 100 грн;
- середньорічна ставка відсотків за короткостроковими фінансовими інвестиціями становить 20 %.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.
2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. У процесі виконання завдання необхідно розрахувати такі показники, як: чистий грошовий потік підприємства; коефіцієнт ліквідності грошових потоків; коефіцієнт ефективності грошових потоків; коефіцієнт якості грошових потоків; коефіцієнт достатності чистого грошового потоку; коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку. Методика їх розрахунку відображена у темі 3 лекційного курсу).

У стовбці 4 таблиці 3.1 зазначити, до якого виду діяльності відноситься грошовий потік: операційний, інвестиційний, фінансовий. Наприклад:

№ з/п	Операція	Сума, тис. грн.	Вид діяльності
1	Отримано дохід від реалізації надлишкових основних засобів	100	<i>інвестиційна</i>
2	Сплачено до бюджету нарахування єдиного соціального внеску на заробітну плату працівників	55	<i>операційна</i>

Завдання 3. Для встановлення динаміки грошових потоків за операційно, інвестиційною, фінансовою діяльністю та чистого грошового потоку підприємства доцільно скласти таблицю та провести відповідні розрахунки:

Показник, тис грн	Попередній період	Поточний період	Абсолютна зміна	Приріст, %
1. Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності				
2. Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності				
3. Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності				
4. Чистий грошовий потік підприємства				

Аналіз якості управління підприємством провести за даними таблиці, враховуючи напрям руху грошових потоків за кожним із видів діяльності.

Завдання 4. Для розрахунку завдання, насамперед, з-поміж усіх фінансових операцій виокремити ті, які характеризують операційну діяльність підприємства та визначити їх напрям – надходження чи витрачання. Після чого за прямим методом розрахунку (різниця між надходженнями та витрачаннями грошових коштів) обчислити чистий грошовий потік від операційної діяльності підприємства.

Завдання 5. Для розрахунку завдання необхідно скористатися методикою Баумоля з метою оптимізації грошових коштів на підприємстві, яка відображена у темі 3 лекційного курсу.

IV. Тести до заняття № 3:

1. Грошовий потік, який враховує при розрахунку зміну вартості грошей в часі, називається:

- 1) перспективним;
- 2) операційним;
- 3) валовим;
- 4) дисконтованим;
- 5) змінним.

2. Коефіцієнт ефективності чистого грошового потоку розраховується наступним чином:

- 1) вхідний грошовий потік / вихідний грошовий потік;
- 2) вихідний операційний грошовий потік / чистий грошовий потік;
- 3) чистий грошовий потік / вихідний грошовий потік;
- 4) операційний грошовий потік / інвестиційний грошовий потік;
- 5) вихідний грошовий потік / чистий грошовий потік.

3. Як можна охарактеризувати діяльність підприємства, якщо грошові потоки від операційної діяльності мають від'ємне значення, а грошові потоки в результаті інвестиційної та фінансової діяльності – додатне:

- 1) успішне;
- 2) нормальне;
- 3) кризове;
- 4) банкрут;
- 5) немає правильної відповіді.

4. Які з перелічених моделей належать до моделей управління грошовими потоками суб'єктів господарювання?

- 1) модель оцінки дохідності фінансових активів;
- 2) модель Баумоля;
- 3) модель Марковіца;
- 4) модель Міллера-Орра;
- 5) всі відповіді вірні.

5. Грошовий потік це:

- 1) сукупність виплат грошових коштів у процесі господарської діяльності;
- 2) сукупність безготівкових розрахунків між банками та фізичними особами;
- 3) сукупність розподілених надходжень та виплат грошових коштів, які утворюються в результаті господарської діяльності;
- 4) усі види готівкових операцій між суб'єктами господарювання.

6. Виберіть правильне твердження:

- 1) ефективне управління грошовими потоками забезпечує зниження ризику неплатоспроможності підприємства;
- 2) управління грошовими потоками є важливим фінансовим важелем забезпечення зниження прибутку підприємства.
- 3) раціональне формування грошових потоків сприяє зниженню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства.
- 4) ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансова нерівність підприємства.

7. За безперервністю формування грошові потоки поділяються на :

- 1) поточні і оперативні;
- 2) оперативні і регулярні;
- 3) дискретні і поточні;
- 4) регулярні і дискретні.

8. Методи визначення грошового потоку:

- 1) вхідний і вихідний;
- 2) прямий і непрямий;
- 3) прямий і обернений;
- 4) комплексний і інформаційний.

9. Прямий метод визначення грошового потоку – це:

- 1) сума всіх грошовий потоків;
- 2) різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками;
- 3) сума вхідних та вихідних грошових потоків;
- 4) різниця грошових потоків операційної діяльності та грошових потоків інвестиційної діяльності.

10. Інформаційною базою для аналізу грошових потоків за звітні періоди є:

- 1) акти ревізій;
- 2) бізнес-плани;
- 3) форми бухгалтерської звітності;
- 4) дані анкетних обстежень.

11. Позитивний грошовий потік – це:

- 1) сума всіх капіталовкладень за звітний період;
- 2) сума чистого прибутку підприємства;
- 3) сукупність усіх витрат грошових коштів на підприємстві;
- 4) сукупність надходжень грошових коштів на підприємство від усіх видів господарських операцій.

12. Недоліком непрямого методу розрахунку чистого грошового потоку є:

- 1) не оцінює ліквідність підприємства;
- 2) оцінює зміни запасів кредиторської заборгованості;
- 3) оцінює зміни запасів дебіторської заборгованості;
- 4) не розриває зв'язок фінансового результату та зміни обсягів коштів на рахунках підприємств.

13. Грошовий потік дорівнює :

- 1) чистий прибуток + амортизаційні відрахування;
- 2) валовий дохід – обов'язкові платежі;
- 3) чистий прибуток – амортизаційні відрахування;
- 4) валовий дохід – амортизаційні відрахування.

14. Валовий грошовий потік – це:

- 1) надходження мінус витрати за звітний період;
- 2) вся сукупність надходжень або витрат коштів у звітному періоді;
- 3) всі надходження мінус сплата всіх обов'язкових платежів до бюджету;
- 4) сума всіх витрат за звітний період.

15. У разі застосування непрямого методу визначення грошового потоку вихідною величиною є:

- 1) валовий дохід підприємства за звітний період;
- 2) сума всіх грошових надходжень за звітний період;
- 3) величина всіх витрат за звітний період;
- 4) прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо управління фінансовими результатами підприємства, складових системи управління прибутком суб'єкта господарювання, а також набуття практичних навичок із розрахунку ефекту операційного левериджу

I. План практичного заняття:

- 4.1. Зміст і завдання управління формуванням прибутку.
- 4.2. Операційний аналіз в управлінні прибутком.
- 4.3. Управління розподілом прибутку.

II. Питання для обговорення:

- Що являє собою прибуток підприємства?
- З яких елементів складається система управління прибутком підприємства?
- Назвіть основні завдання управління формуванням прибутку підприємства?
- Який прибуток називається валовим, чистим та маржинальним?
- Визначте фактори, які впливають на величину операційного прибутку підприємства.
- У чому полягає сутність операційного аналізу в управлінні прибутком підприємства?
- Поясніть взаємозв'язок між собівартістю продукції та чистим прибутком від реалізації робіт, товарів та послуг.
- Сформулюйте, які етапи виокремлюють у процесі розподілу прибутку підприємства.
- Назвіть та охарактеризуйте методи розподілу й використання чистого прибутку підприємства.
- Поясніть, у чому полягає особливість виплати дивідендів акціями.
- Які переваги отримує підприємство при виплаті дивідендів акціями?
- Назвіть приклади джерел формування прибутку від фінансових операцій.

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. У точці беззбитковості прибуток підприємства перевищує його витрати.
2. Перевищення витрат над доходами підприємства називається прибутком.
3. Запас фінансової міцності визначається як у грошовій, так і в натуральній формі.
4. Маржинальний прибуток розраховується шляхом вирахування із валового операційного доходу непрямих податків та постійних операційних витрат.
5. За однакових темпів приросту обсягу реалізації підприємство, яке має вищий коефіцієнт фінансового левериджу буде більшою мірою нарощувати суму операційного прибутку.

6. При збільшенні собівартості збільшується прибуток підприємства.

7. Управління прибутком підприємства охоплює три напрямки: формування, використання та розподіл прибутку.

8. Управління формуванням прибутку зосереджене на аналізуванні структури прибутку, факторному аналізі прибутку, визначенні резервів його зростання.

9. Прибуток підприємства є джерелом фінансування його господарської діяльності.

10. Зміна обсягу реалізації продукції призводить до ще більшої зміни суми операційного прибутку.

11. В процесі виплати дивідендів акціями підвищується ринкова вартість акцій.

12. Чистий прибуток може бути використаний лише для споживання.

Завдання 2

ТОВ „Весна” виготовляє взуття і продає його за ціною 125 грн. за пару. Змінні витрати на виготовлення 1 пари взуття становлять 80 грн. Витрати підприємства з оренди приміщення становлять 2500 грн. щомісяця.

Розрахуйте та визначте:

1) Скільки пар взуття необхідно виготовити підприємству для досягнення точки беззбитковості?

2) Як зміниться точка беззбитковості, якщо ціна виробу виросте до 155 грн.?

3) Як зміниться точка беззбитковості, якщо витрати на виготовлення виробу знизяться до 65 грн.?

4) Скільки виробів повинно виготовити підприємство, щоб отримати прибуток у 5000 грн.?

5) Який запас фінансової міцності має підприємство при отриманні 5000 грн. прибутку на місяць?

Завдання 3

Прибуток за проектом складає 100 тис. грн. у місяць, виручка від реалізації – 300 тис. грн. на місяць, а постійні витрати - 80 000 грн. на місяць. Визначіть на скільки у абсолютному та відсотковому вираженні збільшиться прибуток, якщо виручка від реалізації збільшиться на 10 %.

Завдання 4

Виручка від реалізації продукції становить 16 000 грн., змінні витрати на виробництво продукції складають 10 000 грн., а умовно-постійні – 4 000 грн. Визначити:

1) поріг рентабельності та запас фінансової стійкості;

2) вплив операційного важеля на прибуток підприємства;

3) як зберегти прибуток при скороченні виручки на 10 %?

Завдання 5

Розрахувати поріг рентабельності та поріг беззбитковості. Визначити обсяг

виготовлення деталей в місяць, період, у якому підприємство почне отримувати прибуток та період, коли підприємство покриє свої постійні витрати за наступними даними:

Ціна реалізації продукції – 5 грн.

Обсяг реалізації продукції – 100 шт.

Змінні витрати на одиницю продукції – 3,80 грн.

Прямі постійні витрати – 70 грн.

Непрямі постійні витрати – 30 грн.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для виконання завдання необхідно скористатися формулою розрахунку точки беззбитковості:

$$T = \frac{ПВ}{Ц - ЗВ},$$

де ПВ – постійні витрати на виробництво; Ц – ціна продукції; ЗВ – змінні витрати на одиницю продукції.

Завдання 3. Для розрахунку завдання необхідно визначити базові показники у такій послідовності:

1) розрахувати маржинальний дохід як суму постійних витрат і прибутку;

2) визначити міру впливу операційного левериджу як відношення маржинального доходу до прибутку за проектом;

3) визначити, наскільки зміниться прибуток при збільшенні виручки від реалізації.

Завдання 4. Для виконання завдання необхідно розрахувати такі показники:

- поріг рентабельності як відношення постійних витрат до валової маржі на одиницю товару;

- операційний леверидж як співвідношення темпу приросту валового операційного прибутку до темпу приросту обсягу реалізації продукції.

Завдання 5. Для розрахунку порогу рентабельності необхідно скористатися формулою:

$$ПР = \frac{ПВ}{ВМ},$$

де ПВ – постійні витрати; ВМ – валова маржа на одиницю товару.

Для розрахунку порогу беззбитковості необхідно використати алгоритм:

$$ПБ = \frac{ППВ}{ВМ_{вир}},$$

де ППВ – прямі постійні витрати;

ВМ_{вир} – частка валової маржі у виручці даного товару.

IV. Тести до заняття № 4:

1. Які завдання не відносяться до завдань управління формуванням прибутку?

- 1) факторний аналіз прибутку;
- 2) аналіз складу і структури прибутку підприємства;
- 3) встановлення оптимального співвідношення між споживанням та накопиченням чистого прибутку;
- 4) прискорення отримання прибутку в часі.

2. Запас фінансової міцності розраховується наступним чином:

- 1) Обсяг реалізації – Обсяг реалізації в точці беззбитковості;
- 2) Обсяг реалізації – Прямі витрати;
- 3) Валова маржа – обсяг реалізації в точці беззбитковості;
- 4) Операційний прибуток – Прямі податки.

3. Нерозподілений прибуток – це:

- 1) прибуток, що залишається після сплати непрямих податків;
- 2) прибуток, що залишається після сплати усіх податків;
- 3) прибуток, що залишається після виплати дивідендів;
- 4) прибуток, що залишається після використання чистого прибутку на споживання.

4. Які з чинників не впливають на величину маржинального прибутку?

- 1) змінні витрати;
- 2) обсяг валового операційного доходу;
- 3) постійні витрати;
- 4) непрямі податки;
- 5) всі відповіді вірні.

5. До змінних витрат не належать:

- 1) витрати на сировину та матеріали;
- 2) орендна плата;
- 3) витрати на оплату праці виробничого персоналу;
- 4) вірна відповідь відсутня.

6. Точка беззбитковості розраховується за формулою:

$$1) T = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Ціна} - \text{Постійні витрати}}$$

$$2) T = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Ціна} - \text{Змінні витрати}}$$

$$3) T = \frac{\text{постійні витрати}}{\text{Валова маржа}}$$

$$4) ПБ = \frac{\text{прямі постійні витрати}}{ВМ_{\text{вир}}}$$

7. Валова маржа визначається таким чином:

- 1) чистий прибуток – постійні витрати;
- 2) виручка – постійні витрати;
- 3) виручка – змінні витрати;
- 4) чистий прибуток – змінні витрати.

8. Поріг рентабельності показує:

- 1) виручку від реалізації товару, яка покриває змінні та прямі постійні витрати;
- 2) виручку від реалізації товару, яка покриває змінні та усі постійні витрати;
- 3) виручку від реалізації, при якій підприємство не має збитків, але ще не має прибутків;
- 4) виручку від реалізації, при якій підприємство отримує прибуток.

9. Який із чинників позитивно вплине на чистий прибуток підприємства:

- 1) збільшення амортизаційних відрахувань;
- 2) зростання рівня оподаткування;
- 3) збільшення орендної плати;
- 4) збільшення обсягів реалізації продукції.

10. Операційний леверидж показує:

- 1) взаємозв'язок між обсягом реалізації та обсягом операційного прибутку;
- 2) співвідношення змінних та постійних витрат;
- 3) співвідношення прямих постійних витрат та змінних витрат
- 4) вплив зміни постійних витрат на операційний прибуток.

11. Коефіцієнт ефекту фінансового левериджу визначається таким чином:

- 1) постійні витрати / загальні витрати;
- 2) змінні витрати / загальна сума операційних витрат;
- 3) змінні витрати / постійні витрати;
- 4) постійні витрати / загальна сума операційних витрат.

12. На які напрями може бути використано чистий прибуток?

- 1) покриття збитків;
- 2) виплата дивідендів;
- 3) реінвестування;
- 4) відрахування до фонду гарантійного забезпечення;
- 5) всі відповіді вірні.

13. До переваг виплати дивідендів акціями відносять:

- 1) зростає чистий прибуток;
- 2) зростає ринкова вартість акцій;
- 3) зростає резервний капітал;
- 4) знижується ліквідність підприємства.

14. Розподіл чистого прибутку здійснюється:
- 1) відповідно до фінансової стратегії;
 - 2) на основі рішення зборів акціонерів;
 - 3) на основі рішення директора;
 - 4) відповідно до положення про облікову політику підприємства.
15. Складовими системи управління прибутком підприємства є:
- 1) управління формуванням та використанням прибутку;
 - 2) управління формуванням та реінвестуванням прибутку;
 - 3) управління заощадженням та споживанням прибутку;
 - 4) управління формуванням та розподілом прибутку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ І СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності структури та вартості капіталу, особливостей управління ними, а також набуття практичних навичок із розрахунку середньозваженої та граничної вартості капіталу підприємства, оптимальної структури капіталу, а також із порядку прийняття рішення щодо оптимальної структури капіталу з використанням показника фінансового левериджу

I. План практичного заняття:

- 5.1. Вартість капіталу підприємства та сфери її застосування у фінансовому менеджменті.
- 5.2. Вартість окремих джерел капіталу підприємства. Середньозважена вартість капіталу.
- 5.3. Зважена гранична вартість капіталу.
- 5.4. Структура капіталу підприємства та її оптимізація.
- 5.5. Операційний та фінансовий леверидж та їх роль у формуванні структури капіталу підприємства.

II. Питання для обговорення:

- Що розуміють під поняттям «вартість капіталу»?
- Яка роль структури капіталу в процесі управління його вартістю?
- У чому полягає сутність ефекту фінансового левериджу?
- Які складові виокремлюють у алгоритмі розрахунку ефекту фінансового левериджу? Поясніть методику їх розрахунку.
- Чи існує взаємозв'язок між вартістю капіталу підприємства та ринковою вартістю його акцій?
- Назвіть основні джерела формування власного та позикового капіталу підприємства.

- Які ви знаєте підходи до визначення вартості власного капіталу? Дайте їм коротку характеристику.
- Що характеризує показник граничної вартості капіталу та які є етапи його визначення?
- Дайте визначення поняттю «структура капіталу».
- Які чинники впливають на формування оптимальної структури капіталу підприємства?
- Зазначте особливості прояву операційного левериджу.
- Яким чином визначається сукупний вплив фінансового та операційного левериджу та яка їх роль у підтриманні курсу акцій?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Зростання обсягу позикового капіталу призводить до зниження фінансового ризику на підприємстві.
2. Вартість капіталу – це ціна, яку сплачує підприємство за користування капіталом.
3. Власний капітал підприємства збільшується за рахунок прибутку та випуску облігацій.
4. Показник вартості капіталу є критерієм для оцінювання ефективності реального інвестування.
5. Фінансовий леверидж відображає зміну рентабельності власного капітал підприємства при зміні обсягу використання ним позикових коштів.
6. Ефект операційного левериджу є постійним лише у довгостроковому періоді.
7. Плече фінансового левериджу, яке характеризує суму позикового капіталу, який використовується підприємством, в розрахунку на одиницю капіталу.
8. Застосування моделі Гордона для визначення вартості власного капіталу є можливим лише для підприємств зі стабільною позиковою політикою.
9. Модель оцінки капітальних активів базується на встановленні ринкової дохідності акцій, скоригованої залежно від ступеня ризику.
10. Вартість банківських позик визначається на базі відсоткової ставки за кредит.
11. Співвідношення власних та позикових коштів називається структурою капіталу.
12. Величина ділового ризику, яка визначається рівнем постійних витрат в загальних витратах підприємства, характеризується фінансовим левериджем.

Завдання 2

Капітал підприємства сформовано за рахунок банківського кредиту на суму 400 тис. грн. під 12 % річних та звичайних акцій на суму 220 тис. грн. Дивіденди на звичайну акцію становлять 2 грн. Ринкова вартість акції – 9 грн. Витрати на емісію – 10 %. Визначити середньозважену вартість капіталу підприємства.

Завдання 3

Підприємство А має таку структуру капіталу:

- власний капітал підприємства становить 2000 тис. грн.;
- позиковий капітал підприємства відсутній.

Підприємство Б має таку структуру капіталу:

- власний капітал підприємства становить 1600 тис. грн.;
- позиковий капітал підприємства становить 400 тис. грн.

Прибуток до оподаткування кожного підприємства становить 250 тис. грн..

Ставка за кредит – 10 %. Яка структура капіталу приносить більший приріст рентабельності власного капіталу?

Завдання 4

Із вихідних даних, зазначених у таблиці, визначити, який із варіантів фінансування буде найкращим для підприємства?

Таблиця 5.1

№ з/п	Показник	Варіант А	Варіант Б	Варіант В
1.	Середня величина активів в поточному періоді, тис грн.	1000	1000	1000
	В тому числі:			
2.	Середня величина власного капіталу, тис грн	1000	800	500
3.	Середня величина позикового капіталу, тис грн	0	200	500
4.	Валовий прибуток (без врахування відсотків за кредит), тис грн	200	200	200
5.	Валова рентабельність активів (без врахування % за кредит), %	20	20	20
6.	Відсоткова ставка за кредит,%	10	10	10

Завдання 5

Діяльність підприємства характеризується такими показниками:

Таблиця 5.2

Показники фінансово-господарської діяльності підприємства

Показники	Сума
Ціна одиниці продукції, тис. грн.	3
Питомі змінні витрати, тис. грн.	2
Умовно-постійні витрати, тис. грн.	30
Обсяг реалізації, тис. грн.	80
Сума позикового капіталу, тис. грн.	200
Ставка відсотка за позиковий капітал, %	10

Обчислити силу сукупного левериджу, якщо обсяг реалізації зросте на 10 %.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для розв'язання завдання необхідно скористатися формулою середньозваженої вартості капіталу підприємства:

$$WACC = \sum_{i=1}^n a_i \times k_i,$$

де a_i – вага і-го джерела фінансування; k_i – питома вага і-го джерела фінансування у загальній її сумі.

Завдання 3. Для виконання завдання, необхідно скористатися формулою фінансового левериджу:

$$EFL = (1 - C_{\Pi}) \cdot (EP_{AB} - C\Pi) \cdot \frac{PK}{BK}$$

де C_{Π} – ставка податку на прибуток; $EP_{ав}$ – рентабельність авансованого капіталу; $C\Pi$ – ставка відсотків за кредит; PK – позиковий капітал; BK – власний капітал.

Завдання 4. Для виконання завдання необхідно запропоновану в умові таблицю доповнити такими рядками та здійснити у них відповідні обчислення.

Таблиця 5.3

Розрахунок доцільності варіантів фінансування підприємства

№ з/п	Показник	Варіант А	Варіант Б	Варіант В
1.	Сума відсотків за кредит, сплачена за використання позикового капіталу, тис грн.			
2.	Сума валового прибутку підприємства з врахуванням відсотків за кредит, тис грн.			
3.	Ставка податку на прибуток, %			
4.	Сума податку на прибуток, тис грн.			
5.	Величина чистого прибутку підприємства після оподаткування, тис грн			
12.	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, %			
13.	Приріст рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових ресурсів, % (ефект фінансового левериджу)			

Завдання 5. Для розв'язання задачі необхідно використати формулу сукупного левериджу:

$$ЗЛ = ОЛ \cdot ФЛ,$$

де $ОЛ$ – операційний леверидж; $ФЛ$ – фінансовий леверидж.

IV. Тести до заняття № 5:

1. Як поділяють капітал за формою власності?

- 1) основний та оборотний;
- 2) у грошовій та у матеріальній формах;
- 3) національний та іноземний;
- 4) власний і позиковий.

2. За об'єктом інвестування капіталу є:

- 1) акціонерний та пайовий;
- 2) приватний та державний;
- 3) основний та оборотний;
- 4) легальний та тіньовий.

3. За організаційно-правовими формами капітал підприємства поділяють на:

- 1) приватний та державний;
- 2) тіньовий та легальний;
- 3) пайовий, індивідуальний та акціонерний;
- 4) немає правильної відповіді.

4. Капітал – це:

- 1) накопичена цінність;
- 2) економічні відносини;
- 3) інвестиційний ресурс;
- 4) фінансовий результат;
- 5) вірні відповіді 1) та 3)

5. Які види левериджу ви знаєте?

- 1) інвестиційний;
- 2) акціонерний;
- 3) операційний;
- 4) фінансовий;
- 5) вірні відповіді 3) та 4).

6. Як визначається спільна дія фінансового та операційного левериджу?

- 1) $L = \Phi L * O L$;
- 2) $L = \Phi L / O L$;
- 3) $L = \Phi L + O L$;
- 4) $L = O L - \Phi L$.

7. Вартість капіталу – це:

- 1) ціна, яку підприємство платить за використання капіталу;
- 2) співвідношення власних та залучених коштів;
- 3) сума коштів, яку підприємство вкладає у поповнення власного капіталу;
- 4) частина змінних витрат підприємства.

8. Вкажіть правильну відповідь. Фінансовий леверидж:

- 1) визначає потенційну можливість впливати на чистий прибуток підприємства шляхом зміни обсягу та структури позикових коштів;
- 2) це потенційна можливість впливати на валовий прибуток шляхом зміни структури собівартості й обсягу випуску продукції;
- 3) величина операційного ризику, що визначається рівнем постійних витрат підприємства;
- 4) частина постійних витрат, що є джерелом ризику для підприємства;

5) немає правильної відповіді.

9. Вкажіть, яку структуру капіталу можна вважати оптимальною?

- 1) за якої коефіцієнт фінансового левериджу є вищим, ніж 0,5;
- 2) за умови використання лише власного капіталу підприємства;
- 3) за якою досягається найнижча середньозважена вартість капіталу підприємства;
- 4) вірна відповідь відсутня.

10. Які існують підходи до визначення вартості капіталу підприємства:

- 1) на основі дивідендів;
- 2) на основі інвестицій;
- 3) на основі визначення ціни капітальних активів;
- 4) на основі визначення фінансового левериджу;
- 5) вірні відповіді 1) та 3).

11. Який показник відображає максимізацію рівня рентабельності власного капіталу при заданому рівні фінансового ризику?

- 1) модель Гордона;
- 2) операційний леверидж;
- 3) модель оцінки капітальних активів;
- 4) фінансовий леверидж;
- 5) немає правильної відповіді.

12. Як розраховується операційний леверидж?

- 1) $OL = \frac{P \cdot q - z_v}{P \cdot q - z_v - z_c}$
- 2) $OL = \frac{P \cdot q - z_v - z_c}{P \cdot q - z_v - z_c - I}$;
- 3) $OL = \frac{P \cdot q - z_v - z_c - 1}{P \cdot q - z_v - z_c}$;
- 4) $OL = \frac{P \cdot q - z_v}{P \cdot q - z_c}$

13. Ризик, який виникає при використанні підприємством позикових коштів, називається:

- 1) діловим;
- 2) фінансовим;
- 3) систематичним;
- 4) ринковим.

14. Які чинники не впливають на структуру капіталу підприємства?

- 1) рентабельність поточної діяльності;
- 2) рівень операційного левериджу;

- 3) організаційно-правова форма господарювання;
- 4) змінні витрати підприємства;
- 5) рівень кредитоспроможності.

15. Показник граничної вартості капіталу найчастіше використовують з метою:

- 1) оцінки вартості акцій;
- 2) оцінки доцільності інвестицій;
- 3) оцінювання операційного ризику;
- 4) оцінювання дохідності боргових цінних паперів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ ТА МЕТОДИ ЇХ ОЦІНКИ

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності вартості грошей у часі, ануїтетів та їх основних типів, а також набуття практичних навичок із визначення теперішньої та майбутньої вартості грошей з врахуванням фактору часу

I. План практичного заняття:

- 6.1. Управління активами підприємства.
- 6.2. Базова модель оцінки фінансових активів.
- 6.3. Оцінка боргових та дольових цінних паперів.
- 6.4. Дохідність фінансових активів: види та оцінка.

II. Питання для обговорення:

- З якою метою формують активи підприємства? Зазначте основні етапи політики формування активів підприємства.
- Що розуміють під фінансовим інвестуванням?
- Які характеристики притаманні фінансовому активу?
- Назвіть теоретичні підходи до оцінки внутрішньої вартості фінансового активу та дайте їм коротку характеристику.
- Що розуміють під борговими цінними паперами?
- За якими ознаками класифікують облігації?
- Назвіть методи оцінки вартості облігацій з нульовим купоном, безстрокових облігацій, невідкличних облігацій з періодичною виплатою відсотків.
- В чому полягає сутність пайових цінних паперів? За якими ознаками їх класифікують?
- Опишіть методи оцінки вартості акцій з рівномірно зростаючими дивідендами та постійно зростаючим приростом дивідендів.
- В чому полягає суть показника дохідності фінансових активів?
- Які ви знаєте види дохідності фінансових активів? Опишіть методики їх оцінки.

- В яких варіантах може визначатися потреба підприємства в активах?
- Які інвестиційні якості мають акції?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Формування активів та задоволення потреби у них відбувається лише на стадії зародження підприємства.
2. Оцінка впливу прискорення обороту активів на прибуток здійснюється з використанням формули Дюпона.
3. Зниження періоду обороту оборотних активів призводить до збільшення прибутку підприємства.
4. Фінансові інвестиції передбачають вкладення капіталу у основні засоби та нематеріальні активи підприємства.
5. Основною метою фінансового інвестування на підприємстві є отримання додаткового доходу та диверсифікація операційної діяльності підприємства.
6. На внутрішню вартість фінансового активу впливають такі чинники, як: ризик та очікувана дохідність.
7. Технократичний підхід передбачає, що для оцінки внутрішньої вартості фінансового активу необхідно аналізувати фінансові показники підприємства-емітента.
8. Облігації відносять до пайових цінних паперів, а акції – до боргових.
9. Ринкова ціна облігації є ціною, за якою відбувається викуп облігації емітента по закінченні строку облігаційної позики.
10. Акції, що гарантують акціонеру отримання визначених (фіксованих) дивідендів незалежно від розміру отриманого прибутку, називаються простими.
11. Вартість, що розраховується за балансом підприємства як відношення чистих активів до загальної кількості акцій в обігу, називається ринковою.
12. Поточна дохідність облігації визначається як відношення річного відсоткового доходу до поточної ринкової вартості облігації.

Завдання 2

Яку з облігацій Вам, як інвестору, буде вигідніше придбати?

Варіанти:

- 1) облігація ринковою вартістю 3100 грн підприємства А номіналом 3000 грн. терміном обігу 3 роки з щорічним купоном 600 грн.
 - 2) без купонна облігація ринковою вартістю 1500 грн. підприємства Б номіналом 4000 грн, терміном обігу 5 років.
- Відсоткова ставка за кредитом 16 %.

Завдання 3

У попередньому періоді дивіденд на акцію АТ склав 20 грн., темп приросту дивідендів щороку – 5 %, ставка дисконтування становить 20%. Визначити вартість акції.

Завдання 4

Президент корпорації оголосив, що протягом 3-х років дивіденди на акції АТ щорічно зростатимуть на 18 %, а потім річний приріст становитиме лише 6 %. Наступного року дивіденд на акцію становитиме 4 грн. Якщо припустити, що необхідна ставка доходу становить 15 %, яку найвищу ціну заплатить інвестор за звичайну акцію корпорації?

Завдання 5

Розрахувати ціну облигації номіналом 1000 грн, купонною ставкою 12 % річних та строком погашення 4 роки, якщо ринкова норма прибутку за фінансовими активами такого типу становить:

- 1) 10 %;
- 2) 16 %.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для встановлення найбільш вигідного варіанту інвестування необхідно обчислити доходність до погашення облигації за кожним із варіантів, що можна зробити з використанням формули:

$$k_m = \frac{I + \frac{M - P}{n}}{(M + P) \div 2}$$

де М – номінальна вартість облигації; І – відсотковий дохід по облигації; Р – поточна ринкова вартість облигації; n – кількість років до погашення облигації.

Завдання 3. З метою визначення вартості акції необхідно скористатися формулою оцінки вартості акцій з рівномірно зростаючими дивідендами, що розглянута у темі 6 лекційного курсу.

Завдання 4. Для визначення ціни звичайної акції необхідно використати формулу її розрахунку з урахуванням постійно зростаючого приросту дивідендів:

$$V = D_0 \cdot \sum_{t=1}^n \frac{(1 + g_1)^t}{(1 + r)^t} + \frac{1}{(1 + r)^n} \cdot \frac{D_{n+1}}{(r - g_2)}$$

де g_1 – темп приросту дивідендів за перший період, який буде тривати n років; g_2 – темп приросту дивідендів в наступні роки; r – коефіцієнт дисконтування.

Завдання 5. Оцінка вартості облигацій з періодичною виплатою відсотків здійснюється за формулою:

$$V = \sum_{t=1}^n \frac{I}{(1 + r)^t} + \frac{M}{(1 + r)^n},$$

де - М – сума, що виплачується при погашенні облигації (номінал); n – кількість років до погашення облигації.

IV. Тести до заняття № 6:

1. Фінансові інвестиції – це:

- 1) придбання цілісних майнових комплексів;
- 2) інвестування в приріст запасів матеріальних оборотних активів;
- 3) вкладення капіталу в різні фінансові активи з метою отримання доходу;
- 4) вкладення капіталу в науково-технічні розробки;
- 5) немає правильної відповіді.

2. Вкажіть, який із зазначених цінних паперів не гарантує його власнику повернення номіналу?

- 1) акція;
- 2) облігація;
- 3) вексель;
- 4) ощадний казначейський сертифікат;
- 5) немає правильної відповіді.

3. Який із запропонованих цінних паперів не є борговим зобов'язанням?

- 1) акція;
- 2) облігація;
- 3) вексель;
- 4) ощадний казначейський сертифікат;
- 5) немає правильної відповіді.

4. За яким видом акцій інвестор отримає гарантовану виплату дивідендів у заздалегідь зазначеному розмірі, незалежно від суми отриманого прибутку?

- 1) іменні акції;
- 2) прості акції;
- 3) привілейовані акції;
- 4) цінні папери інвестиційних фондів;
- 5) немає правильної відповіді.

5. Вкажіть, що таке дохідність фінансових активів:

1) рівень доходу, який генерується фінансовим активом на одиницю інвестованих у даний актив коштів;

2) частина чистого прибутку, розподілена між власниками відповідно до часток їхньої участі у власному капіталі підприємства;

3) сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їх номінальну вартість;

4) відношення чистого прибутку до середнього за період розміру власного капіталу;

5) вірна відповідь відсутня.

6. На кожен момент часу курсова ціна акції:

- 1) прямо пропорційна до ставки дивіденду;
- 2) обернено пропорційна до ставки банківського відсотка;

- 3) прямо пропорційна до курсу валют;
- 4) правильні відповіді 1) та 2);
- 5) немає правильної відповіді.

7. Зазначте чинники, які лежать в основі визначення дохідності акцій:

- 1) одержання винагороди у вигляді відсотка;
- 2) одержання дивіденду;
- 3) одержання купонної виплати;
- 4) усі відповіді вірні;
- 5) немає правильної відповіді.

8. Як зміниться поточна дохідність облігації при зростанні ціни на неї?

- 1) зросте;
- 2) знизиться;
- 3) не зміниться;
- 4) рівна 1;
- 5) немає правильної відповіді.

9. Що таке повна реалізована дохідність облігації?

- 1) співвідношення розміру дивідендів, що виплачуються, до поточної ринкової ціни акції;
- 2) частина від загальної суми чергової купонної виплати, що відповідає періоду часу з моменту останньої купонної виплати до моменту перепродажу облігації;
- 3) ставка доходності, яку отримує власник облігації за умови постійного нарахування складних відсотків за період до строку її погашення;
- 4) дохід за облігацією, реально отриманий її власником за час володіння нею за умови, що всі купонні виплати були реінвестовані за обіцяною ставкою доходу;
- 5) немає правильної відповіді.

10. Які чинники впливають на курс облігацій:

- 1) купонний дохід та номінал;
- 2) купонний дохід, номінал, процентна ставка;
- 3) норма доходу та процентна ставка;
- 4) термін облігації;
- 5) немає правильної відповіді.

11. У якому випадку ринкова ціна облігації або акції буде нижчою номіналу?

- 1) коли дохід від цінного паперу менший за процентну ставку;
- 2) коли дохід від акції вищий за процентну ставку;
- 3) коли дохід від акції рівний процентній ставці;
- 4) такого не може бути;
- 5) немає правильної відповіді.

12. У чому полягає фундаменталістський підхід до оцінки внутрішньої вартості фінансових активів?

- 1) внутрішня вартість кількісно може бути виражена як дисконтована на вартість майбутніх надходжень, які генеруються цим активом;
- 2) для визначення внутрішньої вартості фінансового активу достатньо знати лише динаміку його ціни в минулому;
- 3) внутрішню вартість фінансового активу передбачити точно неможливо;
- 4) внутрішню вартість можна визначити за допомогою фундаментальних економіко-математичних методів та моделей;
- 5) вірна відповідь відсутня.

13. У чому полягає підхід «хід навмання» до оцінки внутрішньої вартості:

- 1) внутрішня вартість кількісно може бути виражена як дисконтована вартість майбутніх надходжень, які генеруються активом;
- 2) для визначення внутрішньої вартості фінансового активу достатньо знати лише динаміку його ціни в минулому;
- 3) внутрішню вартість фінансового активу передбачити точно неможливо;
- 4) внутрішню вартість можна визначити за допомогою фундаментальних економіко-математичних методів та моделей;
- 5) вірна відповідь відсутня.

14. Визначте особливості оцінки внутрішньої вартості фінансового активу на основі технократичного підходу:

- 1) внутрішня вартість кількісно може бути виражена як дисконтована вартість майбутніх надходжень, які генеруються активом;
- 2) для визначення внутрішньої вартості фінансового активу достатньо знати лише динаміку його ціни в минулому;
- 3) внутрішню вартість фінансового активу передбачити точно неможливо;
- 4) внутрішню вартість можна визначити за допомогою фундаментальних економіко-математичних методів та моделей;
- 5) вірна відповідь відсутня.

15. Значення ринкової ціни облігації у відсотках до номіналу називається:

- 1) рентабельність облігації;
- 2) відсотковий дохід облігації;
- 3) курс облігації;
- 4) ставка дисконту.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ТА НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності управління оборотними та необоротними активами підприємства, джерел їх фінансування, особливостей розробки фінансової політики управління оборотними та необоротними активами підприємства, а також формування у студентів вмінь та навичок щодо визначення оптимального розміру оборотних активів підприємства та оцінювання ефективності управління його оборотними та необоротними активами

I. План практичного заняття:

- 7.1. Сутність та класифікація оборотних активів як об'єкта управління фінансами підприємства
- 7.2. Політика підприємства в області управління оборотними активами
- 7.3. Управління основними елементами оборотних активів підприємства
- 7.4. Оцінка ефективності управління оборотними активами підприємства
- 7.5. Зміст та етапи політики управління необоротними активами

II. Питання для обговорення:

- Що ви розумієте під управлінням оборотними активами підприємства?
- Поясніть вплив операційного, виробничого та фінансового циклів на обсяг потреби в обігових коштах підприємства.
- Назвіть та охарактеризуйте основні джерела фінансування оборотних активів підприємства.
- Як розрахувати величину чистих оборотних активів підприємства?
- Які завдання вирішує фінансовий менеджер у процесі управління оборотними активами підприємства?
- Які методи використовують для контролю за рухом запасів? Поясніть їх зміст.
- Які показники використовують для оцінки дебіторської заборгованості?
- Назвіть та охарактеризуйте сучасні методи управління дебіторською заборгованістю підприємства.
- Назвіть основні завдання управління грошовими коштами.
- Які чинники враховують у процесі визначення оптимальної величини та складу необоротних активів підприємства?
- Назвіть основні етапи прийняття рішення щодо оновлення необоротних активів підприємства.
- Назвіть джерела фінансування необоротних активів. Якими є їхні переваги та недоліки?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Основна мета управління необоротними активами полягає в забезпеченні їх оновлення та ефективного використання
2. За видами оборотні активи поділяються на валові та чисті.
3. Власний оборотний капітал формується за рахунок власних коштів та довгострокових зобов'язань.
4. Визначення оптимальної потреби в оборотних засобах вимагає їх поділу на нормовані та ненормовані.
5. Політика управління добротними активами має на меті оцінити можливість отримання додаткового доходу.
6. На ризик втрати ліквідності впливають такі чинники, як недостатність грошових коштів, недостатність виробничих запасів, надмірний обсяг поточних активів.
7. Першим етапом управління дебіторською заборгованістю є розробка кредитної політики.
8. Висока частка довгострокового позикового капіталу підприємства призводить до зменшення прибутку.
9. ABC-метод використовують у процесі управління кредиторською заборгованістю підприємства.
10. Вартість факторингових послуг складається з комісійної винагороди та відсотків за кредит.
11. Облікова ціна векселя не залежить від його номіналу.
12. Аналіз необоротних активів передбачає вивчення динаміки загального складу необоротних активів, їх стану, інтенсивності оновлення та ефективності використання.

Завдання 2

Видано переказний вексель на 30 тис. грн. зі сплатою 15 травня поточного року. Власник цього векселя облікував його в банку 23 лютого за обліковою ставкою 9 %. Визначити суму, сплачену клієнтові при обліку векселя.

Завдання 3

Визначити тривалість операційного, виробничого і фінансового циклу виходячи з таких даних:

- період обороту запасів сировини, матеріалів складає 22 днів.
- період обороту незавершеного виробництва складає 5 днів.
- період обороту запасів готової продукції складає 16 днів.
- період обороту дебіторської заборгованості складає 17 днів.
- період обороту грошових активів складає 3 дні.
- період обороту кредиторської заборгованості складає 13 днів.

Завдання 4

Розрахувати тривалість операційного циклу підприємства за даними, зазначеними в таблиці 6.1. Зробити висновки щодо політики управління оборотними активами підприємства.

Показники діяльності підприємства, тис. грн.

№ з/п	Показник	На початок періоду	На кінець періоду
1	Виробничі запаси	460	330
2	Готова продукція	680	540
3	Дебіторська заборгованість	120	280
4	Виручка від реалізації продукції	7500	

Завдання 5

Річна потреба в певному виді сировини, визначаючи обсяг його закупівлі, складає 1000 грн. Середня вартість розміщення одного замовлення складає 14 грн., а середня вартість зберігання одиниці товару – 8 грн. Визначити мінімальну сукупність операційних витрат при оптимальному розмірі партії.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для виконання завдання необхідно скористатися наступною формулою:

$$D = N \cdot \frac{t}{T} \cdot d,$$

де N – номінал векселя; d – облікова (дисконтна) ставка відсотка; t – кількість днів від дати обліку до дати платежу за векселем; T – розрахункова кількість днів у році.

Завдання 3. Розв'язання задачі необхідно провести у такій послідовності:

1) обчислити тривалість операційного циклу як суму періоду обігу середнього залишку грошових активів, періоду обігу сировини та матеріалів, періоду обігу запасів готової продукції та періоду обігу дебіторської заборгованості.

2) розрахувати тривалість виробничого циклу як суму періоду обороту запасів сировини та матеріалів, незавершеного виробництва та запасів готової продукції;

3) визначити тривалість фінансового циклу як сума тривалості виробничого циклу на періоду обороту незавершеного виробництва за вирахуванням періоду обороту кредиторської заборгованості.

Завдання 4. Для розв'язання задачі необхідно скористатися формулою:

$$ТОЦ = ПО_{га} + ПО_{мв} + ПО_{гп} + ПО_{дз}$$

де $ПО_{га}$ – період обороту середнього залишку грошових активів, у днях; $ПО_{мв}$ – тривалість обороту запасів сировини, матеріалів та інших матеріальних факторів виробництва у складі оборотних активів, у днях; $ПО_{гп}$ – тривалість обороту запасів готової продукції, у днях; $ПО_{дз}$ – тривалість інкасації дебіторської заборгованості, у днях.

Завдання 5. Для розв'язання завдання необхідно скористатися формулою моделі EOQ:

$$РПП_о = \sqrt{\frac{2 \cdot ОВС \cdot ПЗ_1}{ПЗ_2}}$$

де $РПП_о$ – оптимальний середній розмір партії поставки товарів (EOQ); $ОВС$ – обсяг виробничого споживання товарно-матеріальних цінностей; $ПЗ_1$ – розмір поточних затрат на розміщення замовлення, доставку товарів та їх приймання в розрахунку на одну партію поставки; $ПЗ_2$ – розмір поточних затрат на зберігання одиниці запасів.

На наступному етапі необхідно розрахувати оптимальний середній розмір виробничого запасу ($Ор$):

$$Ор = ОРП / 2,$$

де ОРП - оптимальний середній розмір партії поставки товарів, од.

IV. Тести до заняття № 7:

1. За характером фінансових джерел формування оборотні активи поділяють на:

- 1) постійні та змінні;
- 2) валові та чисті;
- 3) запаси та поточні фінансові інвестиції;
- 4) ліквідні та неліквідні.

2. Зазначте вірну методику визначення чистих оборотних активів підприємства:

- 1) ЧОА = Оборотні активи – дебіторська заборгованість – поточна заборгованість;
- 2) ЧОА = оборотні активи – поточні зобов'язання;
- 3) ЧОА = оборотні активи – власний капітал;
- 4) ЧОА = оборотні активи – необоротні активи;
- 5) вірна відповідь відсутня.

3. У який спосіб може здійснюватися рефінансування дебіторської заборгованості підприємства?

- 1) факторинг;
- 2) форфейтинг;
- 3) компаундинг;
- 4) усі відповіді вірні;
- 5) немає правильної відповіді.

4. Яка модель управління запасами передбачає поділ всієї сукупності запасів товарно-матеріальних цінностей на три категорії, виходячи з їх вартості, обсягу і частоти витрачання тощо:

- 1) метод АВС-аналізу;
- 2) модель Баумоля;
- 3) модель Міллера-Орра;

- 4) модель Гордона;
- 5) вірні відповіді 2) та 3);
- 6) вірна відповідь відсутня.

5. До категорії «В» відповідно до системи ABC включають:

- 1) запаси, на які припадає більше 70 % обсягів реалізації;
- 2) товарно-матеріальні цінності, які забезпечують близько 20% обсягів реалізації підприємства;
- 3) усі наявні запаси на підприємстві у поточному періоді;
- 4) товарно-матеріальні цінності, які відіграють низьку роль у формуванні фінансових результатів;
- 5) вірна відповідь відсутня.

6. Які виділяють типи політики управління оборотними активами підприємства?

- 1) активна та пасивна;
- 2) агресивна, консервативна, компромісна;
- 3) агресивна, поміркована;
- 4) немає правильної відповіді;
- 5) правильні відповіді 1) та 2).

7. Основною метою управління грошовими активами підприємства є:

- 1) забезпечення платоспроможності підприємства;
- 2) накопичення грошових коштів;
- 3) максимізація рентабельності власного капіталу підприємства;
- 4) збільшення величини грошових ресурсів у іноземній валюті;
- 5) немає правильної відповіді.

8. Оберіть правильне твердження:

- 1) модель Баумоля побудована на тих самих принципах, що і модель оптимізації запасів EOQ;
- 2) мінімальний розмір залишку грошових коштів підприємства за моделлю Міллера-Орра приймається на рівні страхового запасу;
- 3) обсяг надходження та витрат грошових коштів у відповідності до моделі Міллера-Орра вважається стабільним;
- 4) усі твердження правильні;
- 5) немає правильної відповіді.

9. Як називається залишок грошових коштів, що утворюється з метою здійснення поточних виплат?

- 1) резервним;
- 2) інвестиційним;
- 3) операційним;
- 4) страховим;
- 5) немає правильної відповіді.

10. Як визначається коефіцієнт оборотності оборотних коштів?

- 1) $K = \text{Виручка} / \text{середній залишок оборотних коштів}$;
- 2) $K = \text{Чистий прибуток} / \text{середній залишок оборотних коштів}$;
- 3) $K = \text{Середній залишок оборотних коштів} / \text{Виручка}$;
- 4) $K = \text{Собівартість} / \text{середній залишок оборотних коштів}$.

11. До показників використання необоротних активів відносять:

- 1) коефіцієнт придатності, фондодіддача, рентабельність необоротних активів;
- 2) фондодіддача, коефіцієнт надходження, швидкість оновлення основних засобів;
- 3) фондоємність, фондоозброєність, рентабельність основних засобів;
- 4) коефіцієнт зносу, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт придбання необоротних активів.

12. З якою метою використовується факторинг?

- 1) для покриття збитків;
- 2) для виплати дивідендів;
- 3) для рефінансування дебіторської заборгованості;
- 4) всі відповіді вірні.

13. Як називається операція рефінансування дебіторської заборгованості, за якої відбувається встановлення знижок покупцям при скорочення термінів розрахунків?

- 1) факторинг;
- 2) спонтанне фінансування;
- 3) форфейтинг;
- 4) облік векселів.

14. Облікова ціна векселя залежить від таких чинників:

- 1) номінальна вартість векселя;
- 2) ціна продажу векселя;
- 3) ставка дисконтування;
- 4) плата за інкасування.

15. Фінансування постійної частини оборотних активів за рахунок довгострокових джерел визначає стратегію підприємства:

- 1) компромісну;
- 2) помірну;
- 3) консервативну;
- 4) змішану.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо управління інвестиційною діяльністю підприємства, порядку прийняття рішення про інвестування, а також набуття практичних навичок із розрахунку ефективності та доцільності реалізації окремих інвестиційних проектів

I. План практичного заняття:

8.1. Сутність інвестування та особливості формування інвестиційного прибутку підприємства

8.2. Реальні інвестиційні проекти: принципи та методи оцінки їх ефективності.

II. Питання для обговорення:

- Що розуміють під поняттям «інвестування» та які ви знаєте види інвестицій підприємства?

- Яка відмінність між реальними та фінансовими інвестиціями та прямими і портфельними інвестиціями?

- Які чинники впливають на величину інвестиційного прибутку підприємства?

- Дайте загальну характеристику методам оцінки інвестиційних проектів.

- В чому полягає метод визначення періоду окупності?

- Як розраховується чиста теперішня вартість?

- Розкрийте поняття та наведіть класифікацію інвестиційних проектів.

- Як визначити індекс прибутковості проектів?

- Які інвестиційні проекти називаються незалежними, альтернативними, компліментарними?

- Назвіть принципи оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів.

- Що використовують у якості дисконтної ставки?

- Які особливості має критерій періоду окупності інвестицій?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Фінансові інвестиції передбачають вкладення у цінні папери.

2. Якщо чиста приведена вартість менша 0, то такі інвестиції доцільно реалізовувати.

3. В якості дисконтної ставки в Україні може використовуватися середня ставка за кредитами.

4. При виборі інвестиційних проектів завжди присутній ризик.

5. До методів оцінки інвестиційних проектів, що базуються на дисконтованих оцінках відносяться метод чистої теперішньої вартості та метод розрахунку періоду окупності інвестицій.

6. Інвестиційні проекти зі значенням показника $NPV > 0$ знижують ринкову

вартість підприємства.

7. Методі індексу рентабельності найбільш доцільно застосовувати у випадках, коли необхідно вибрати один проект із альтернативних.

8. Базою для порівняння внутрішньої норми прибутку може виступати середньозважена вартість капіталу.

10. Метод розрахунку періоду окупності інвестицій враховує зміну вартості грошей у часі.

11. Для прийняття рішення про реалізацію проекту необхідно, щоб середня ставка доходу підприємства перевищувала рентабельність авансованого капіталу.

12. Метод ARR найчастіше застосовують для складання оперативного фінансового плану підприємства.

Завдання 2

Підприємство планує придбати нове обладнання, вартість якого разом з монтажем становить 90 000 грн. Термін експлуатації обладнання – 8 років. Впровадження нового обладнання дозволить отримати додатковий чистий грошовий потік у сумі 12000 грн щорічно протягом 8 років. Ліквідаційна вартість обладнання – 8 000 грн. Ставка дисконту – 14 %. Розрахуйте економічну ефективність реалізації такого проекту.

Завдання 3

Підприємство має два альтернативних варіанти інвестиційних проектів – проект А і проект Б. Дайте оцінку ефективності цих проектів за даними наведеної таблиці та прийміть рішення щодо інвестицій на основі показників чистої приведеної вартості, індексу рентабельності та терміну окупності інвестицій.

Таблиця 8.1

Вихідні дані за інвестиційним проектом

Показники	Проект А	Проект Б
Обсяг інвестиційних коштів	25 000	20 000
Період експлуатації інвестиційного проекту	5	6
Сума грошового потоку всього, тис грн..	25 300	21 600
У тому числі:		
1-й рік	6000	4100
2-й рік	5300	3900
3-й рік	4800	4300
4-й рік	5000	4300
5-й рік	4200	5000
Ставка дисконтування, %	12	10

Завдання 4

Визначити прибутковість облігації номіналом 650 грн, річною купонною ставкою 12 %. Облігація в поточному періоді має ринкову ціну 460 грн. та буде прийнята до погашення через 4 роки.

Завдання 5

Встановити доцільність реалізації одного із проектів за допомогою

показників NPV, IP, терміну окупності, враховуючи, що у перший рік підприємство здійснює інвестиційні витрати, а у наступні періоди – експлуатаційні.

Таблиця 8.2.

Показники	Проект А за роками				Проект Б за роками			
	1-й	2-й	3-й	4-й	1-й	2-й	3-й	4-й
Надходження коштів	-	900	1100	1400	-	1200	1200	1200
Витрати	1100	450	450	550	900	850	750	600

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Розв’язок даного завдання необхідно здійснити з використанням формули чистої приведеної вартості:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - I$$

де I – початкові інвестиції; CF_t – надходження грошових коштів в кінці періоду t ; i – необхідна норма прибутку, тобто рівень дохідності інвестованих коштів, який може бути забезпечений при розміщенні їх в загальнодоступні фінансові інститути (банки, фінансові компанії), а не використані на даний інвестиційний проект.

Завдання 3. Розв’язок задачі має відбуватися за таким алгоритмом для кожного із проектів:

- 1) розрахунок чистої приведеної вартості (тема 8 лекційного курсу);
- 2) обчислення індексу рентабельності інвестицій (тема 8 лекційного курсу);
- 3) визначення періоду окупності інвестицій (тема 8 лекційного курсу);

Формулювання висновків про доцільність реалізації проекту.

Завдання 4. Обчислення доходності облігації до погашення необхідно здійснити за такою формулою:

$$k_m = \frac{I + \frac{M - P}{n}}{(M + P) \div 2}$$

де M – номінальна вартість облігації; I – відсотковий дохід по облігації; P – поточна ринкова вартість облігації; n – кількість років до погашення облігації.

Завдання 5. Розв’язок задачі має відбуватися за таким алгоритмом для кожного із проектів:

- 1) розрахунок чистої приведеної вартості (тема 8 лекційного курсу);
- 2) обчислення індексу рентабельності інвестицій (тема 8 лекційного курсу);
- 3) визначення періоду окупності інвестицій (тема 8 лекційного курсу);

Формулювання висновків про доцільність реалізації проекту.

IV. Тести до заняття № 8:

1. Яке із визначень визначає сутність поняття «інвестування»?

1) операції, пов'язані із наданням коштів з державного бюджету на мовах повернення, платності, строковості, у результаті яких з'являються зобов'язання позичальника перед бюджетом;

2) процес обґрунтування та реалізації найбільш ефективних форм вкладення капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства;

3) надання з бюджету у безповоротному порядку коштів на видатки, пов'язані із здійсненням державних замовлень, виконанням державних програм, утриманням державних і комунальних установ та організацій;

4) забезпечення наявним грошовим капіталом для використання в комерційних цілях;

5) вірна відповідь відсутня.

2. Як поділяються інвестиції підприємства за об'єктами інвестування?

1) прямі та непрямі;

2) короткострокові та довгострокові;

3) реальні та фінансові;

4) приватні та державні.

3. Інвестиції, основною метою яких є отримання можливості управління підприємством, є:

1) державні;

2) непрямі;

3) фінансові;

4) прямі;

5) ліквідні.

4. До форм реального інвестування відносять:

1) придбання цілісного майнового комплексу;

2) вкладення капіталу в статутні фонди спільних підприємств;

3) вкладення капіталу в грошові інструменти;

4) репрофілювання;

5) правильні відповіді 1) і 2).

5. До методів оцінки інвестиційних проектів належать:

1) чиста приведена вартість;

2) індекс рентабельності інвестицій;

3) балансовий;

4) метод аналогій;

5) правильні відповіді 1) та 2).

6. Довгострокові фінансові інвестиції – це:

- 1) активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку;
- 2) фінансові інвестиції на період понад один рік;
- 3) фінансові активи на період менше одного року, а також усі інші інвестиції, котрі не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент;
- 4) фінансові інвестиції на період понад один рік, а також усі інші інвестиції, котрі не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент.

7. Які фактори впливають на величину інвестиційного прибутку підприємства?

- 1) максимальний рівень інвестиційного прибутку, що спонукає інвесторів до здійснення інвестицій;
- 2) темп інфляції;
- 3) рівень управлінського ризику;
- 4) рівень безробіття;
- 5) немає правильної відповіді.

8. Як класифікують інвестиційні проекти за рівнем ризику?

- 1) з мінімальним та максимальним ризиком;
- 2) з мінімальним, середнім, максимальним ризиком;
- 3) позаризикові, заміщені та високоризикові проекти;
- 4) позаризикові, високоризикові та проекти з мінімальним ризиком;
- 5) немає правильної відповіді.

9. Що не належить до основних показників ефективності інвестиційного проекту?

- 1) фондомісткість;
- 2) індекс прибутковості;
- 3) внутрішня норма рентабельності інвестицій;
- 4) чистий приведений дохід;
- 5) немає правильної відповіді.

10. В якому випадку проект доцільно реалізовувати за ознакою чистої приведеної вартості?

- 1) $NPV > 0$;
- 2) $NPV = 0$;
- 3) $NPV > 1$;
- 4) $NPV < 0$.

11. Що є вихідними даними для розрахунку терміну окупності інвестицій?

- 1) початкова сума інвестицій;
- 2) середньорічний прибуток;
- 3) ліквідаційна вартість;
- 4) чистий грошовий потік;
- 5) немає правильної відповіді.

12. Який із показників характеризує дохід на одиницю витрат інвестицій:

- 1) внутрішня норма рентабельності (IRR);
- 2) індекс рентабельності (PI);
- 3) коефіцієнт ефективності інвестицій (ARR);
- 4) чистий приведений дохід (NPV);
- 5) немає правильної відповіді.

13. Для розрахунку чистої приведеної вартості використовується формула:

$$1) NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} \div I;$$

$$2) NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - I;$$

$$3) NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} + I;$$

$$4) NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} \times I.$$

14. В процесі оцінки ефективності інвестиційних проектів базовим є показник чистого грошового потоку, який визначається як:

- 1) сума чистого грошового потоку від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- 2) різниця між надходженнями та витрачанням грошових коштів;
- 3) різниця між прибутком до оподаткування та амортизації основних засобів;
- 4) сума чистого прибутку та амортизаційних відрахувань в процесі експлуатації інвестиційного проекту.

15. Норму дисконту, при якій чиста приведена вартість інвестицій дорівнює нулю, характеризує показник:

- 1) чиста приведена вартість;
- 2) індекс прибутковості;
- 3) дисконтований період окупності;
- 4) внутрішня норма рентабельності.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо особливостей управління фінансовими ризиками на підприємстві, засвоєння механізмів їх нейтралізації та порядку розробки політики управління фінансовими ризиками, а також набуття практичних навичок із визначення рівня фінансового ризику на підприємстві та порядку їх страхування

I. План практичного заняття:

- 9.1. Ризик менеджмент як складова частина фінансового менеджменту.
- 9.2. Політика управління фінансовими ризиками на підприємстві.
- 9.3. Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків.
- 9.4. Зовнішнє страхування ризиків підприємства та напрями забезпечення його ефективності.

II. Питання для обговорення:

- Що ви розумієте під ризиком та які чинники його зумовлюють?
- В чому полягає сутність та яка структура ризик-менеджменту?
- Назвіть види фінансових ризиків підприємства.
- Охарактеризуйте методи оцінки ризиків.
- Поясніть різницю між систематичними та несистематичними ризиками.
- Як групують фінансові операції за ознакою можливих фінансових втрат?
- Назвіть та поясніть основні напрями стратегії управління ризиками.
- Розкрийте зміст програми управління фінансовими ризиками.
- Які правила необхідно враховувати, якщо рівень фінансового ризику неможливо достовірно оцінити?
 - У чому полягає різниця між зовнішніми та внутрішніми механізмами нейтралізації фінансових ризиків?
 - В якій послідовності відбувається оцінка рівня окремих видів ризику та ймовірності настання ризикового випадку на базі використання різних методів?
 - Що розуміють під хеджуванням фінансових ризиків та які є його види?
 - Які є передумови зовнішнього страхування фінансових ризиків?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Чим менше підприємство має позикових ресурсів, тим меншим є фінансовий ризик.
2. При високому рівні ризику окремих цінних паперів β -коефіцієнт становить 1.
3. Ризик втрати неплатоспроможності характеризує ризик неплатежу або несвоєчасного платежу за відпущену підприємством в кредит готову продукцію.
4. Систематичні ризики піддаються управлінню.
5. Коефіцієнт ризику характеризує ступінь ризику власного капіталу.

6. Підприємство приймає всі види фінансових операцій, за якими рівень ризику вище очікуваної дохідності.

7. Якщо збиток підприємства дорівнює сумі понесених витрат по фінансовій операції, то такі фінансові операції знаходяться в зоні критичного ризику.

8. Встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків по окремих фінансових операціях відбувається з урахуванням типу фінансової політики підприємства.

9. Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків забезпечують мінімізацію ризиків за допомогою страхування у страхових компаніях.

10. Хеджування забезпечує мінімізацію ризиків шляхом часткової їх передачі партнерам по окремих фінансових операціях.

11. Зовнішнє страхування фінансових ризиків використовують у випадку, коли їх неможливо нейтралізувати за допомогою внутрішніх механізмів.

12. Страхова премія залежить від масштабів діяльності підприємства, коефіцієнта фінансового ризику та страхової суми.

Завдання 2

За даними, зазначеними у таблиці, розрахувати коефіцієнт ризику та зробити висновок про найбільш ефективний варіант вкладення капіталу.

Таблиця 9.1

Вихідні дані для розрахунку

Варіант	Власний капітал підприємства, тис грн	Максимально можлива сума збитків, тис грн
А	3000	1800
В	36000	15000
С	24000	38000

Завдання 3

Оцінити рівень фінансового ризику за двома інвестиційними проектами, використовуючи статистичні методи, та обґрунтувати управлінське рішення щодо доцільності реалізації проекту.

Таблиця 9.2

Можливі значення кон'юнктури інвестиційного ринку	Проект А		Проект Б	
	Розрахунковий дохід, тис грн.	Значення ймовірності	Розрахунковий дохід, тис грн.	Значення ймовірності
Висока	920	0,35	600	0,25
Середня	550	0,45	300	0,5
Низька	360	0,20	200	0,25

Завдання 4

Підприємець А заощадив 70 тис. грн, позичив ще 240 тис. грн під 12 % річних та придбав акції компанії Х, сподіваючись, що їх курс підвищиться на 10 %. Підприємець Б вклав власні 350 тис. грн у такі ж акції. Насправді курс акцій компанії Х знизився на 25 %. Визначити доходи, втрати, фінансові результати інвесторів та ступінь їх ризику.

Завдання 5

На основі даних, зазначених у таблиці, обчислити ступінь ризику двох акцій А і Б. Для кожної з них можлива величина норми прибутку залежить від стану економіки. Експерти очікують п'ять можливих станів економіки та оцінюють ймовірності їх настання.

Таблиця 9.3

Очікуваний стан економічного середовища	Ймовірність	Норма прибутку акції	
		А	Б
Значне піднесення	0,1	20	10
Незначне піднесення	0,3	10	5
Стабільність	0,2	2	2
Незначне погіршення	0,3	-2	1
Суттєве погіршення	0,1	-10	-5

Обчислити рівень ризику акції А та акції Б та визначити найбільш та найменш ризикові акції.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для розв'язання задачі необхідно скористатися формулою розрахунку коефіцієнта ризику за кожним із варіантів:

$$КР = (ЗБ_{\text{макс}} : ВК) * 100$$

де ЗБ_{макс} – максимальний розмір збитків, що прогнозується; ВК – сума власного капіталу підприємства.

Зробити висновок.

Завдання 3. Розв'язок задачі необхідно провести у 2 етапи.

На 1 етапі необхідно визначити середньоквадратичне відхилення на основі ймовірної величини максимального та мінімального доходів підприємства. Для цього використовують формулу:

$$\sigma = \sqrt{\frac{(D_i - \bar{D}) \times P_i^2}{\bar{D}}},$$

Де σ – середньоквадратичне відхилення, грн.; D_i – очікувана величина доходу за i -тим варіантом, грн.; P_i – ймовірність отримання мінімального доходу (прибутку, рентабельності) за i -тим варіантом, коеф.; \bar{D} середньоочікувана величина доходу (прибутку, рентабельності), грн.

На 2 етапі необхідно розрахувати коефіцієнт варіації :

$$V = \frac{\sigma}{\bar{D}},$$

де V - коефіцієнт варіації, %.

Необхідно пам'ятати, чим більшим є діапазон, тим вищим є рівень ризику фінансової операції.

Завдання 4. Для розрахунку рівня ризику скористаємося формулою:

$$KR = (ЗБмакс : ВФР) * 100,$$

де ЗБмакс – максимальний розмір збитків, що прогнозується; ВФР – обсяг власних фінансових ресурсів, які є в розпорядженні підприємства.

Завдання 5. Розв'язок задачі необхідно здійснити за таким алгоритмом:

1) Визначити найбільш ймовірне значення норми прибутку акції. Для цього використовують таку формулу:

$$M(X) = \sum_{i=1}^n p_i \times X_i,$$

де p_i - ймовірність настання i -го варіанта економічного середовища; X – значення i -го варіанта норми прибутку акції.

2) Визначити дисперсію норми прибутку на акції за формулою:

$$D[X] = \sum_{i=1}^{\infty} (x_i - m_x)^2 \times p_i,$$

де m_x – математична ймовірність.

3) Ступінь ризику акцій визначається стандартним середньоквадратичним відхиленням випадкової величини X :

$$\sigma(X) = \sqrt{D(X)},$$

Де $\sigma(X)$ - середньоквадратичним (стандартним) відхиленням випадкової величини X ; $D(X)$ - дисперсія випадкової величини X

IV. Тести до заняття № 9:

1. Сукупність форм, методів, прийомів і способів управління ризиками, метою яких є зниження загрози прийняття невірних рішень та скорочення потенційно негативних наслідків – це:

- 1) політика управління активами підприємства;
- 2) політика управління фінансовою безпекою підприємства;
- 3) політика управління ризиками підприємства;
- 4) політика управління фінансовими інвестиціями підприємства.

2. Як називається ризик, що спричинений неефективною структурою капіталу підприємства?

- 1) ризик втрати платоспроможності;
- 2) ризик зниження фінансової стійкості;
- 3) кредитний ризик;
- 4) структурний ризик.

3. Ризики, які допускають отримання як позитивного, так і негативного результату, називаються:

- 1) допустимі;
- 2) індивідуальні;
- 3) спекулятивні;
- 4) інфляційні.

4. Вкажіть, які чинники, що впливають на рівень ризику підприємства, відносять до суб'єктивних:

- 1) темпи економічного розвитку країни;
- 2) темпи інфляції в країні;
- 3) кон'юнктура попиту та пропозиції на фінансовому ринку;
- 4) правильної відповіді немає;
- 5) всі відповіді вірні.

5. Ризики, пов'язані із нестабільністю економічної кон'юнктури – це:

- 1) операційні ризики;
- 2) юридичні ризики;
- 3) техніко-виробничі ризики;
- 4) ринкові ризики;
- 5) немає вірної відповіді.

6. За яким критерієм ризики поділяють на допустимий, катастрофічний та критичний?

- 1) за ступенем допустимості;
- 2) за джерелом виникнення;
- 3) за сферою виникнення;
- 4) за методами контролю;
- 5) немає правильної відповіді.

7. У яких випадках ризик варто передавати страховій компанії?

- 1) якщо величина збитків незначна, а ймовірність – висока;
- 2) якщо величина збитків незначна, а ймовірність – низька;
- 3) якщо величина збитків значна, а ймовірність – низька;
- 4) якщо величина збитків значна, а ймовірність – висока.

8. До внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків не відносять:

- 1) хеджування;
- 2) розподіл ризику;
- 3) страхування ризику;
- 4) укладення факторингових угод;
- 5) вірна відповідь відсутня.

9. Процес страхування від валютних та інших фінансових ризиків на фондовому та валютному ринках називають:

- 1) хеджування;
- 2) інтервенція;
- 3) девальвація;
- 4) сторнування;
- 5) лімітування.

10. Яким має бути оптимальне значення коефіцієнта ризику підприємства:

- 1) 25 %;
- 2) 50 %;
- 3) 30 %;
- 4) 70 %.

11. Які групи методів використовують підприємства для оцінки рівня та ймовірності настання ризику:

- 1) загальнооекономічні;
- 2) статистичні;
- 3) математичні;
- 4) факторні.

12. Який метод дозволяє мінімізувати портфельні ризики?

- 1) лімітування;
- 2) диверсифікації;
- 3) хеджування;
- 4) розподіл ризику.

13. Вкажіть, до зовнішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків відносять:

- 1) хеджування ризику;
- 2) страхування ризику в страховій компанії;
- 3) прийняття ризику на себе;
- 4) лімітування;
- 5) правильні відповіді 1) та 3).

14. Який рівень коефіцієнта ризику свідчить про ситуацію банкрутства на підприємстві?

- 1) 25 %;
- 2) 50 %;
- 3) 75 %;
- 4) 70 %.

15. У чому полягає розподіл ризику?

- 1) у передаванні частини фінансових ризиків страховій компанії;
- 2) у передаванні частини фінансових ризиків партнерам у фінансових операціях;
- 3) у розподілі капіталу між різними об'єктами вкладення;
- 4) у придбанні термінових контрактів;
- 5) немає правильної відповіді.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо методики проведення аналізу фінансового стану підприємства, особливостей інформаційної бази для проведення оцінювання, систем та методів планування та організації фінансового контролінгу на підприємстві, а також набуття практичних навичок із оцінювання фінансового стану підприємства у розрізі основних груп фінансових коефіцієнтів

I. План практичного заняття:

- 10.1. Інформаційна основа аналізу фінансового стану підприємства.
- 10.2. Показники оцінки фінансового стану підприємства.
- 10.3. Системи та методи фінансового планування на підприємстві.
- 10.4. Організація фінансового контролю на підприємстві.

II. Питання для обговорення:

- Дайте визначення інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.
- Хто є основним користувачем фінансової інформації?
- Вкажіть основні групи джерел інформації.
- Дайте поняття фінансового аналізу.
- Які напрямки діяльності підприємства можна оцінити на основі сучасних методик фінансового аналізу?
- Яка послідовність проведення фінансового аналізу?
- Охарактеризуйте показники майнового стану підприємства.
- Охарактеризуйте показники ліквідності та платоспроможності підприємства.
- Які показники відносяться до групи показників фінансової стійкості?
- Дайте характеристику показникам ліквідності.
- Які є системи фінансового планування?
- Що відноситься до функцій фінансового контролінгу?
- В чому полягає різниця між системою поточного планування фінансової діяльності та системою оперативного планування фінансової діяльності.
- Які є етапи організації фінансового контролінгу?

III. Практичні завдання:

Завдання 1.

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Аналіз фінансових звітів є основою для прийняття управлінських рішень у сфері фінансів.
2. Поєднання вертикального та горизонтального аналізів не застосовують для аналізу динаміки структури фінансових звітів.
3. Баланс підприємства містить інформацію про його доходи в розрізі звичайних на надзвичайних подій.

4. Зростання коефіцієнта ліквідності у динаміці є негативною тенденцією у фінансовій діяльності підприємства.

5. Фінансове планування є функцією управління фінансами підприємства.

6. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно становити більше 1.

7. Головною формою оперативного планування фінансової діяльності є кошторис.

8. Система фінансового на підприємстві базується на прогнозуванні, поточному та оперативному плануванні фінансової діяльності.

9. План доходів та витрат інвестиційної діяльності належить до системи прогнозування фінансової діяльності підприємства.

10. Бюджет є оперативним планом та короткостроковий період.

11. За методами розробки бюджету бувають функціональні та комплексні.

12. Виділяють довгостроковий, середньостроковий та поточний контролінг на підприємстві.

Завдання 2

Обчислити показники ліквідності та фінансової стійкості підприємства на основі умовного балансу, відображеного у таблиці 10.1. Зробити висновки щодо фінансового стану підприємства.

Таблиця 10.1

Баланс підприємства

Актив	Сума, тис. грн.	Пасив	Сума, тис. грн.
1. Основні засоби	450	1. Статутний капітал	175
2. Нематеріальні активи	50	2. Резервний капітал.	55
3. Грошові кошти	32	3. Нерозподілений прибуток	200
4. Поточні фінансові інвестиції	18	4. Довгостроковий позиковий капітал.	60
5. Запаси	220	5. Короткострокові кредити банків	140
6. Дебіторська заборгованість	85	6. Поточні зобов'язання за розрахунками	225
Баланс	855	Баланс	855

Завдання 3

Заповнити ті показники, яких не вистачає у балансі підприємства (табл. 10.2.), якщо відомо такі дані:

- відношення довготермінових зобов'язань до суми власного капіталу – 0,5;
- коефіцієнт добротності активів – 2,5;
- середній період погашення дебіторської заборгованості (за умови, що у році 360 днів) – 18 днів;
- коефіцієнт оборотності запасів – 9;
- частка валового прибутку у виручці від реалізації – 10 %;
- коефіцієнт загальної ліквідності -1.

Баланс підприємства

Актив	Сума, тис. грн.	Пасив	Сума, тис. грн.
Будівлі та обладнання	?	Статутний капітал	100
Запаси	?	Нерозподілений прибуток	?
Дебіторська заборгованість	?	Довгострокові зобов'язання	?
Грошові кошти	?	Векселі та поточні зобов'язання	100
Разом активів	?	Разом пасивів	

Завдання 4

Залишок фонду технічного розвитку на плановий період – 20 тис. грн. Протягом року за рахунок коштів фонду планується придбати обладнання на суму 100 тис. грн. Передбачається, що залишок фонду на кінець року складатиме 10 тис. грн. Складіть план надходження коштів.

Завдання 5

Підприємство має обігові кошти в сумі 600 тис.грн. і короткострокову заборгованість – 400 тис. грн.. Визначити вплив таких операцій на коефіцієнт покриття:

- 1) закуплено дві нові вантажівки з готівковою оплатою у сумі 200 тис.грн ;
- 2) отримано короткостроковий кредит у сумі 80 тис. грн. ;
- 3) продано звичайні акції нової емісії на суму 100 тис. грн.;
- 4) збільшено кредиторську заборгованість на суму 20 тис. грн.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді за таких писати у такому вигляді:

1. Так.
2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Для виконання завдання необхідно розрахувати такі показники:

- 1) Показники ліквідності: показник загальної, проміжної та абсолютної ліквідності. Методика розрахунку відображена у темі 10 лекційного курсу.
- 2) Показники фінансової стійкості: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику, власний оборотний капітал, робочий капітал, коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу. Методика розрахунку показників зазначена у темі 10 лекційного курсу.

Завдання 3. Виходячи із формул, запропонованих у темі 10 лекційного курсу, розрахувати ті суми у балансі, яких не вистачає.

Для прикладу, коефіцієнт загальної ліквідності становить 1. Його розрахунок відбувається як відношення поточних активів до поточних зобов'язань. Математично це має такий вигляд:

$$1 = \text{ПА} / 100$$

Звідси поточні активи становлять 100 тис грн. Аналогічним чином

розраховуються інші показники.

Завдання 4. Для розв'язання завдання необхідно використати балансовий метод:

$$Зп + Н = В + Зк,$$

де $Зп$ – залишок коштів на початок планового періоду, грн.; $Н$ – надходження коштів до фонду, грн.; $В$ – витрачення коштів з фонду, грн.; $Зк$ – залишок коштів на кінець планового періоду, грн.

Завдання 5. Для розв'язання завдання необхідно розрахувати коефіцієнт покриття до змін у фінансових операціях та після їх проведення. Коефіцієнт покриття обчислюється таким чином:

$$К = \text{поточні активи} / \text{поточні зобов'язання}$$

IV. Тести до заняття № 10:

1. Які основні вимоги ставлять перед формуванням інформаційної системи фінансового менеджменту?

- 1) значимість;
- 2) повнота;
- 3) своєчасність;
- 4) усі відповіді правильні;
- 5) правильні відповіді 2) та 3).

2. За допомогою яких моделей здійснюється фінансовий аналіз:

- 1) горизонтальної, вертикальної та аналітичної;
- 2) дескриптивної, предикативної та нормативної;
- 3) функціональної та ієрархічної;
- 4) політичної, соціальної, економічної;
- 5) усі відповіді вірні.

3. Що являє собою дескриптивна модель у фінансовому аналізі?

- 1) це модель описового характеру;
- 2) модель, в основі якої лежить обчислення базисних темпів росту статей балансу або звітності про фінансові результати;
- 3) модель передбачуваного, прогнозованого характеру;
- 4) модель, що дозволяє порівняти фактичні результати діяльності підприємства з нормативними;
- 5) усі відповіді вірні.

4. Об'єктом фінансового планування є:

- 1) фінансові відносини;
- 2) потреби у внутрішньому фінансуванні;
- 3) фінансова діяльність підприємства;
- 4) фінансові плани.

5. Який показник обчислюється як відношення грошових коштів до поточних зобов'язань?

- 1) коефіцієнт платоспроможності;
- 2) коефіцієнт рентабельності;
- 3) коефіцієнт оборотності активів;
- 4) коефіцієнт абсолютної ліквідності.

6. Оптимальне значення коефіцієнта загальної ліквідності має становити:

- 1) 0,2 – 0,35;
- 2) 0,5 – 1;
- 3) 1 – 2;
- 4) 0,75 – 1.

7. Який показник розраховується як відношення виручки від реалізації продукції до середньорічної суми активу балансу?

- 1) коефіцієнт загальної ліквідності;
- 2) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- 3) коефіцієнт оборотності активів;
- 4) коефіцієнт платоспроможності.

8. До коефіцієнтів платоспроможності відносять:

- 1) коефіцієнт загальної ліквідності;
- 2) коефіцієнт фінансової залежності;
- 3) коефіцієнт захищеності кредиторів;
- 4) усі відповіді вірні.

9. Здатність засобів перетворюватися у найкоротші терміни у грошові кошти називається:

- 1) фінансова стійкість;
- 2) ліквідність;
- 3) ділова активність;
- 4) рентабельність.

10. Метою плану доходів та витрат операційної діяльності є:

- 1) визначення суми чистого прибутку від виробничо-комерційної діяльності підприємства;
- 2) визначення обсягу потреби у фінансових ресурсах для реалізації інвестиційних програм;
- 3) забезпечення постійної платоспроможності підприємства на всіх етапах планового періоду;
- 4) визначення необхідного приросту окремих видів активів із забезпеченням їх внутрішньої збалансованості.

11. За методами розробки виділяють такі бюджети:

- 1) стабільний та гнучкий;
- 2) функціональний та комплексний;
- 3) операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

4) оперативний та стратегічний.

12. Контролінг – це:

- 1) система зовнішнього контролю;
- 2) система внутрішнього контролю;
- 3) комбінована система внутрішнього та зовнішнього контролю;
- 4) система стратегічного контролю.

13. Яке фінансове планування є основною формою реалізації цілей підприємства?

- 1) перспективне;
- 2) поточне;
- 3) стратегічне;
- 4) короткострокове;
- 5) вірна відповідь відсутня.

14. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу підприємства визначається:

- 1) чистий прибуток / середня величина активів;
- 2) власний капітал / чистий прибуток;
- 3) чистий прибуток / середня величина власного капіталу;
- 4) власний капітал / середня величина активів.

15. До показників ділової активності не відносять:

- 1) коефіцієнт рентабельності продукції;
- 2) період обороту виробничих запасів;
- 3) коефіцієнт оборотності оборотних активів;
- 4) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мета заняття: набуття теоретичних знань щодо сутності антикризового управління на підприємстві, видів банкрутства, особливостей розробки політики антикризового управління на підприємстві, а також набуття практичних навичок із застосування методичних підходів до виявлення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання

I. План практичного заняття:

11.1. Сутність, види і процедури банкрутства підприємства.

11.2. Політика антикризового фінансового управління на підприємстві.

11.3. Методичні підходи до виявлення ситуації банкрутства.

11.4. Зміст та етапи управління санацією та оцінка ефективності її здійснення.

II. Питання для обговорення:

- Що розуміють під фінансовою кризою на підприємстві та які чинники її зумовлюють?
- Назвіть та охарактеризуйте види банкрутства.
- Які є системи діагностики ймовірності банкрутства підприємства?
- Назвіть внутрішні механізми фінансової стабілізації підприємства.
- В чому полягає зміст оперативного механізму фінансової стабілізації?
- Який зміст тактичного механізму фінансової стабілізації?
- Дайте визначення поняттю «фінансова санація».
- Які існують типи санаційних заходів?
- У чому полягає досудова та судова процедура санації?
- Назвіть етапи політики антикризового управління на підприємстві.
- Охарактеризуйте систему експрес-діагностики банкрутства на підприємстві.
- Що являє собою модель Альтмана?

III. Практичні завдання:

Завдання 1

Визначте, які твердження є вірними, а які – ні.

1. Предметом діагностики фінансової кризи є оцінка і прогнозування розвитку кризових симптомів фінансової діяльності підприємства.
2. Банкрутство представляє собою реалізацію допустимих ризиків, які не впливають катастрофічно на функціонування підприємства.
3. Втрата клієнтів та покупців готової продукції є зовнішнім чинником виникнення фінансової кризи на підприємстві.
4. Наслідком зниження прибутковості є дефіцит власних оборотних коштів та виникнення тотальної заборгованості.
5. Реальне банкрутство умовно можна назвати «тимчасовим» та характеризується перевищенням дебіторської заборгованості над кредиторською.
6. Фіктивне банкрутство
7. Основною метою антикризового фінансового управління на підприємстві є розробка заходів швидкого відновлення його платоспроможності.
8. Реструктуризація портфеля фінансових кредитів підприємства не впливає на відновлення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.
9. Збільшення періоду надання підприємством товарного кредиту призводить до зростання суми грошових коштів підприємства.
10. Тактичний механізм стабілізації спрямований на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства в наступному періоді
11. Діагностика банкрутства забезпечує виявлення парламентів кризового розвитку підприємства.
12. Фундаментальна система діагностики банкрутства підприємства базується на даних фінансового обліку.

Завдання 2

Розрахувати та проаналізувати ймовірність банкрутства ВАТ за допомогою

п'ятифакторної моделі Альтмана, якщо відомо, що станом на початок року робочий капітал підприємства був рівний 700 000 грн, виручка від реалізації 300 000 грн, собівартість реалізованої продукції 200 000 грн, інші операційні доходи 400 грн, адміністративні витрати 15 000 грн, витрати на збут 5 000 грн, інші операційні витрати 12 000 грн, загальна вартість активів 835 000 грн, ринкова капіталізація компанії 55 000 грн, сума заборгованості 180 000 грн.

Завдання 3

Розрахувати та проаналізувати ймовірність банкрутства ВАТ за допомогою моделі Спрінгейта, якщо відомо, що станом на початок року робочий капітал підприємства був рівний 200 000 грн, виручка від реалізації 300 000 грн, загальна вартість активів 368 000 грн, прибуток до сплати податків та процентів 36 000 грн, прибуток до сплати податків 24 000 грн, короткострокова заборгованість 120 000 грн.

Завдання 4

Ліквідаційна вартість підприємства, справа про банкрутство якого буде розглядатися у суді, оцінена в 2 100 тис. грн.. У випадку реорганізації прогнозується чистий грошовий потік у розмірі 230 тис. грн.. щорічно. Середньозважена вартість капіталу складає 13 %. Суд збирається прийняти рішення про ліквідацію підприємства. Чи буде таке рішення доцільним?

Завдання 5

У звітному році підприємством одержано 1250 тис. грн. чистого прибутку і сплачено 95 тис. грн. відсотків за користування позиковими коштами. Чисті активи підприємства склали 832 тис. грн., а резервний фонд – 4,25 % від суми чистих активів. Підприємство емітувало 100 000 шт. акцій (з них 2 000 – привілейованих) з ринковою вартістю 50 тис. грн., за якими звітного року нарахувало 5,5 тис. грн. дивідендів. Балансова вартість акцій – 4 950 тис. грн. Проаналізуйте фінансовий стан корпорації за допомогою показників:

- 1) капіталізованої вартості акцій;
- 2) віддачі акціонерного капіталу;
- 3) балансової вартості однієї акції;
- 4) співвідношення ринкової і балансової вартості акцій;
- 5) прибутку на акцію;
- 6) дивідендної віддачі на акцію;
- 7) коефіцієнта "ціна-дохід";
- 8) коефіцієнта платіжності;
- 9) коефіцієнта забезпеченості привілейованих акцій.

Методичні вказівки до виконання практичних завдань

Завдання 1. У процесі виконання завдання необхідно визначити, чи вірним є твердження. Відповіді записати у такому вигляді:

1. Так.

2. Ні. Якщо твердження є невірним, необхідно пояснити що саме зазначено з помилкою.

Завдання 2. Розв'язання завдання необхідно здійснити на основі використання моделі ймовірності банкрутства Альтмана:

$$Z = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,6 * X_4 + 1,0 * X_5$$

де X_1 – співвідношення оборотних активів та суми всіх активів підприємства; X_2 – рівень рентабельності капіталу; X_3 – рівень доходності активів; X_4 – коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталу; X_5 – коефіцієнт оборотності активів.

Завдання 3. Згідно моделі Спрингейта ймовірність банкрутства розраховується на основі інтегрального показник рівня загрози банкрутства:

$$Z = 1,03 A + 3,07 B + 0,66 C + 0,4 D$$

Результати розрахунку інтегрального Z-показника відобразити у таблиці:

Таблиця 11.1

Модель Спрингейта					
	Показник	Значення	Показник	Значення	Відношення
A	Робочий капітал		Загальна вартість активів		
D	Прибуток до сплати податків та процентів		Загальна вартість активів		
C	Прибуток до сплати податків		Короткострокова заборгованість		
D	Обсяг продажу		Загальна вартість активів		
Z =					

Завдання 4. Для розв'язання завдання необхідно порівняти ліквідаційну вартість підприємства та дисконтовані грошові потоки за умови продовження фінансово-господарської діяльності підприємства.

Завдання 5. Для оцінювання фінансового стану корпорації необхідно скористатися методикою розрахунків показників, відображеною у темі 11 лекційного курсу. Зробити висновки.

IV. Тести до заняття № 11:

1. До факторів, що зумовлюють кризу ліквідності на підприємстві, відносять:

- 1) незадовільна робота з дебіторами;
- 2) високі процентні ставки;
- 3) надання небезпечних товарних кредитів;
- 4) зниження кредитоспроможності підприємства;
- 5) немає правильної відповіді.

2. Санаційні заходи фінансово-економічного характеру:

1) відображають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації й використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства;

2) спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту;

3) пов'язані з модернізацією й відновленням виробничих фондів, зі

зменшенням простоїв і підвищенням ритмічності виробництва, підвищенням якості продукції й зниженням собівартості;

4) спрямовані на утворення й фінансування системи перепідготовки кадрів, пошук і пропозицію альтернативних робочих місць, додаткові виплати по безробіттю.

3. Фінансова криза, зумовлена неоптимальною структурою капіталу, характеризується:

1) незбалансованістю вхідних та вихідних грошових потоків та несинхронністю їх формування у часі;

2) використанням значної частки залученого капіталу, що обмежує можливості формування його чистого грошового потоку;

3) високою часткою необоротних активів підприємства, що сповільнює оборотність авансованого капіталу;

4) надмірною часткою реальних інвестиційних проектів, що реалізуються переважно за рахунок позичених фінансових ресурсів.

4. Зазначте, які з чинників відносяться до зовнішніх факторів впливу на фінансову кризу підприємства?

1) дефіцити в організаційній структурі;

2) низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту;

3) зменшення купівельної спроможності населення;

4) дефіцити у фінансуванні;

5) немає правильної відповіді.

5. Оперативний механізм фінансової стабілізації здійснюється шляхом:

1) підвищення рентабельності виробництва;

2) забезпечення ефективної політики формування структури капіталу;

3) збільшення обсягу власних фінансових ресурсів;

4) конверсії частки ліквідних активів;

5) вірна відповідь відсутня.

6. Стратегічний механізм фінансової стабілізації здійснюється шляхом:

1) підвищення рентабельності виробництва;

2) забезпечення ефективної політики формування структури капіталу;

3) збільшення обсягу власних фінансових ресурсів;

4) конверсії частки ліквідних активів;

5) вірна відповідь відсутня.

7. Відповідно до ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» реструктуризація підприємства – це:

1) система заходів, що здійснюється під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а

також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредитора;

2) здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів;

3) повна або часткова зміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником;

4) правильної відповіді немає;

5) усі відповіді вірні.

8. Банкрутство – це:

1) визнана Господарським судом неплатоспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовільнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури;

2) проведення організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, системи управління, форми власності, що здатні відновити прибутковість, конкурентоспроможність та ефективність виробництва;

3) задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом;

4) сукупність усіх заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення;

5) вірна відповідь відсутня.

9. Антикризове фінансове управління – це:

1) система прийомів і методів управління фінансами, спрямована на попередження фінансової кризи та банкрутства підприємства;

2) діяльність в неприбутковій зоні або відсутність у підприємства потенціалу для успішного функціонування;

3) дослідження аналізу зв'язку між значеннями показників фінансового стану і подальшої долі (розквіту чи занепаду);

4) система прийомів та методів розробки й реалізації комплексу спеціальних управлінських рішень спрямованих на попередження й подолання фінансових криз підприємства, мінімізації їх негативних фінансових наслідків.

10. Метою антикризового фінансового управління на підприємстві є:

1) усунення неплатоспроможності підприємства;

2) відновлення фінансової рівноваги підприємства та мінімізація втрат його ринкової вартості внаслідок фінансових криз;

3) запобігання банкрутству підприємства;

4) відновлення фінансової стабільності підприємства.

11. Основною метою експрес-діагностики фінансової кризи є:

- 1) формування системи індикаторів оцінки загрози виникнення фінансової кризи;
- 2) ідентифікація фінансової кризи;
- 3) раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства;
- 4) проведення аналізу впливу окремих чинників на кризовий фінансовий розвиток підприємства.

12. Коефіцієнт нейтралізації банкрутства розраховується таким чином:

- 1) чистий грошовий потік + середня сума фінансових зобов'язань;
- 2) чистий грошовий потік – середня сума фінансових зобов'язань;
- 3) чистий грошовий потік \times середня сума фінансових зобов'язань;
- 4) чистий грошовий потік \div середня сума фінансових зобов'язань.

13. Основною стратегічною метою санації є:

- 1) відновлення поточної ліквідності;
- 2) відновлення платоспроможності;
- 3) поновлення ефективної діяльності в короткостроковому періоді;
- 4) поновлення ефективної діяльності в довгостроковому періоді;
- 5) відновлення фінансової стабільності.

14. Мета санації вважається досягнутою, якщо:

- 1) підприємство може виконувати зобов'язання перед бюджетом;
- 2) ліквідована заборгованість підприємства перед кредиторами й державою;
- 3) нормалізована виробнича діяльність та вдалося уникнути оголошення підприємства-боржника банкрутом з наступним припиненням його діяльності й продажем майна;
- 4) вдалося уникнути залучення зовнішніх санаторів.

15. Який коефіцієнт відсутній у моделі Альтмана:

- 1) рівень рентабельності капіталу;
- 2) коефіцієнт оборотності активів;
- 3) рівень доходності активів;
- 4) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- 5) коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталу;
- 6) вірна відповідь відсутня.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Балабанов И.Т. Финансовый менеджмент: Учеб. пособие для вузов. СПб.: Питер, 2011.
2. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. К.: Ельга, 2008. 724 с.
3. Боярко І. М., Гриценко Л. Л. Інвестиційний аналіз : навчальний посібник К. : Центр учбової літератури, 2011. 400 с.
4. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
5. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів : магістерський курс : у 2 т. Т. 1: Фінансовий менеджмент бізнес-процесів. 2013. 598 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436–IV / Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Дема Д. І., Дорохова Л. М., Віленчук О. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
8. Костюкевич Р. М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2011. 270 с.
9. Кузнецова С. А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 412 с.
10. Пепа Т. В., Федорова В. О., Кондрашихін А. Б., Андрєєва О. В. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. пос. К. : Центр учбової літератури, 2008. 440 с.
11. Податковий кодекс від 23.12.2010 № 2856–VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
12. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576–XII (зі змін. та допов.) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
13. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514–VI (зі змін. та допов.) URL : <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 30 червня 1999 р. (зі змін. і допов.) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
15. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560–XII (зі змін. та допов.).URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
16. Рэдхэд К., Хьюс С. Управление финансовыми рисками. М. : ИНФРА-М, 1996. 288 с.
17. Стащук О.В. Управління фінансовою санацією підприємств: практикум. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2016. 119 с.
18. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Бороноса. Суми: Вид-во СумДУ, 2012. 539 с.
19. Фінансовий менеджмент : підручник / за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів, «Магнолія 2006», 2014. 344 с.
20. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / за заг. редакцією д-ра екон. наук І. О. Школьник та канд. екон. наук В. М. Кремень. Суми, 2014. 427 с.

21. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. К.: Знання, К.2013. 375с.
22. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. К.: Ліра, К. 2015. 301с.

Додаткова:

1. Беренда Н. І., Редзюк Т. Ю., Ворона К. В. Управління структурою капіталу підприємства. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_1_2018ua/5.pdf
2. Бечко В. П., Колотуха С. М., Боровик П. М. Методичні вказівки та завдання для практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Управління фінансовими ризиками». Умань, 2014. 61 с.
3. Бланк И.А. Управление денежными потоками. (Библиотека финансового менеджмента). К.: Ника-Центр: Эльга, 2002.
4. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками. Ника-Центр, 2005. 600 с.
5. Грушко В.І., Пилипченко О. І., Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. для самост. роботи студ. К. : КРОК, 2000. 121 с.
6. Каціман С. О., Шаманська О. І. Вдосконалення системи управління активами підприємства. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/71.pdf>
7. Кисиль О. Управління фінансовими результатами підприємства//Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2019. №1. URL: <https://nauka-online.com/ua/publications/ekonomika/2019/1/upravlinnya-finansovimi-rezultatami-pidpriyemstva-2/>
8. Ковалев В.В. Финансовый анализ :Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Финансы и статистика, 2002. 512 с.
9. Кнейслер О.В., Налукова Н.І. Фінансове адміністрування і менеджмент у системі управління фінансами суб'єктів господарювання. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка», вип. 24, 2013 р. С. 169–173.
10. Ломачинська І.А. Формування сучасного концептуального підходу до визначення сутності фінансів підприємств. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2128>
11. Осадчук Ю. М., Фертюк С. В. Необхідність фінансового менеджменту як складової ефективної системи управління підприємством. URL: <https://ela.kpi.ua/jspui/bitstream/123456789/10768/1/48.pdf>
12. Поважний О.С., Орлова О. О. Корпоративне управління : підручник. К.: Кондор–Видавництво, 2013. 244 с.
13. Максимова М. В. Система фінансового менеджменту підприємства в умовах цифрової економіки. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/60.pdf
14. Рудика В. І., Шпірна Д. С. Формування системи фінансового планування та прогнозування на підприємстві. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/47.pdf

15. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств: монографія. Тернопіль, 2018. – 398 с.

16. Стащук О. В. Управління структурою капіталу в системі фінансової безпеки акціонерного товариства. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України» : зб. наук. пр. Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Львів. 2016. № 5. С. 86 – 91.

17. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

18. Штангрет А. М., Копилюк О. І. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. К. : Знання, 2007. 335 с.

Навчальне видання

Укладач: Стащук Олена Володимирівна

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні рекомендації до практичних занять

Друкується у авторській редакції

Підп. до друку __.__.2020. Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс New Roman. Ум. друк. арк. 7,25
Тираж 50 прим